

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ALGILANAN EBEVEYN PSİKOLOJİK KONTROLÜNÜN
ÇOCUKLARIN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ**

EMEL GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ

İstanbul, 2017

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ALGILANAN EBEVEYN PSİKOLOJİK KONTROLÜNÜN
ÇOCUKLARIN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ

EMEL GÜLER

154102149

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ

İstanbul, 2017

TEZ SINAV TUTANAĞI

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 154102149
Öğrenci Adı Soyadı	: Emel Güler
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Aslıhan Dönmez
Tezin Başlığı	: Algılanan Ebeveyn Psikolojik Kontrolünün Çocukların Otomatik Düşünceleri Üzerindeki Etkisi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 20.10.2017	Saati	: 09.00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BIRLIGI ☐ OY ÇOKLUGU			
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi. ☐ Değişti.		
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDİ		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BIRLIGI ile REDDEDİLMİŞTİR.			

ile alınmıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ	
Üye	Yrd. Doc. Dr. Mahir YEŞİLDAĞ	
Üye	Yrd. Doc. Dr. Tuğba Arzu Özal İLDENİZ	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Algılanan Ebeveyn Psikolojik Kontrolünün Çocukların Otomatik Düşünceleri Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20 / 10 / 2017

Emel GÜLER

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince her konuda desteğini hissettiğim, fikirlerinden ilham aldığım, kişi olarak örnek aldığım, süpervizörüm / tez danışmanım Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ hocama, bana inandığı için, beni desteklediği için katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

İkinci kariyerim olan psikolog olma yolunda, bu uzun ve zorlu yolculukta, beni destekleyerek umutlandıran, her türlü zorluğu aşmamda katkıları çok büyük olan, sevgili eşim Prof. Dr. Mustafa GÜLER'e, sabır ve anlayışından dolayı çok teşekkür ederim.

Oğlum Emre GÜLER'e, çalışma disiplini ve akademik başarısıyla bana da örnek olduğu için, gurur kaynağım, övündüğüm, ilk göz ağrım olduğu için, kendi sorumluluklarını alarak bana destek olduğu için, anlayışlı olduğu için çok teşekkür ederim.

Kızım Zeynep GÜLER'e, ailemizin neşe kaynağı olduğu için, psikoloji eğitimim süresince bana yol arkadaşı olduğu için, ihtiyacı olduğunda yanında olamadığımda anlayışlı olduğu için, birçok konuda en büyük yardımcım olduğu için çok teşekkür ederim.

Aileme, bana manevi olarak destek oldukları için, her türlü kararımda arkamda durarak, beni yüreklendirdikleri için, çok teşekkür ederim.

Tez aşamasında tecrübelerini benimle paylaşarak, yol gösteren meslektaşım psikolog Alev AKAL'a kıymetli desteğinden dolayı çok teşekkür ederim.

Son olarak çalışmaya katılarak bana destek olan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

Emel GÜLER

ÖZET

(Güler , Emel, Yüksek Lisans, İstanbul, 2017)

ALGILANAN EBEVEYN PSİKOLOJİK KONTROLÜNÜN ÇOCUKLARIN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Çocukluk dönemindeki olumsuz yaşam olaylarının, olumsuz bilişsel yapının gelişiminde önemli etkileri olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır.. Diğer taraftan aile içinde ebeveynlerin, çocukların gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Ebeveynin, çocuğa sağladığı destek ve çocuk üzerindeki kontrolü ebeveynliğin önemli boyutları olarak görülmektedir. Kontrol kavramı sıklıkla, ebeveynin baskı uygulaması, hükmetmesi veya müdahaleci olması olarak kullanılmaktadır. Çocukluk dönemi, olumsuz bilişsel yapının gelişimine yol açan etmenlerin araştırılması açısından kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın temel amacı; algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaçla, 7-16 yaş arasındaki (n=82) katılımcılara, Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği, Psikolojik Kontrol Ölçeği ve Sosyo Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Sonuçlara göre, 12-13 yaş grubu çocukların sevginin esirgenmesi algı puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Anne babası boşanmış ya da ölmüş çocukların, anne babası evli ve birlikte olan çocuklara göre fiziksel tehdit ve sosyal tehdit algılarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolü arttıkça olumsuz otomatik düşünceler de artmaktadır. BDT kuramının temel varsayımlarından birisi olumsuz otomatik düşüncelerin psikopatolojilerin gelişiminde temel bir role sahip olduğudur. Bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak, ebeveynlere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

Anahtar Sözcükler: otomatik düşünceler, psikolojik kontrol, ebeveyn kontrolü, çocukların otomatik düşünceleri

ABSTRACT

(Güler , Emel, Master of Science, İstanbul, 2017)

THE EFFECT OF PERCEIVED PSYCHOLOGICAL CONTROL ON THE AUTOMATIC THOUGHTS OF CHILDREN

The research indicates that the negative affects of the early childhood experiences have impact on the negative cognitive constructs. Besides, parents within the family system have been known to have significant events on the development of the children. It is considered to have major impact on the children that the parents provides them with the support and the control on them. The term ' control', is used to mean the pressing, dominating, or manipulating of the parents. Early childhood phase is known as a critical period in which negative constructs on the cognitive structure are placed and processed. The main purpose of this research is to determine the effect of the negative effects of the early childhood experiences on the negative cognitive constructs. Upon this, the child automatic thoughts inventory, psychological control scale and the sociodemographical information form have been applied on the subjects whose ages range between 7-12 (n=82). According to results, the perceived deprivation of live score between 12-13 ages has been found high compared to other scores.

The physical danger and the social threat perception on the children of single parents have been found significantly high compared to the children of the married couples. In research , the perceived parents psychological control has an impact on the negative automatic thoughts. As a result, the more perceived parents psychological control increases, the more the negative automatic thoughts emerge. One of the main assumptions of the CBT is about the nature of the essential role of the negative thoughts on the psychopathology. Derived from this fact, parent information studies are advised for the future.

Key words: automatic thoughts, psychological control, parental control , automatic thoughts of the children

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
GENEL BİLGİ ve LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	1
1.3 EBEVEYN KONTROLÜ	1
1.3.1 Davranışsal Kontrol	3
1.3.2 Psikolojik Kontrol.....	5
1.4 BİLİŞ, BİLİŞSEL GELİŞİM, KURAM VE KAVRAMLAR	8
1.4.1 Bilişsel Gelişim.....	8
1.4.2 Bilişsel Kuram	11
1.4.2.1 Bilişsel Kuram ve Ruhsal Yapı.....	11
1.4.2.2 Bilişsel Kuram ve Psikopatoloji	12
1.4.2.3 Bilişsel Kuram ve Kognitif Yapı	13
YÖNTEM	18
1.5 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	18
1.6 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	19
1.7 VERİLERİN TOPLANMASI	19
1.8 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	19
1.8.1 Sosyo Demografik Bilgi Formu.....	19
1.8.2 Psikolojik Kontrol Ölçeği	20
1.8.3 Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği.....	20
1.9 VERİLERİN ANALİZİ	21
BULGULAR	22
TARTIŞMA VE SONUÇ	48
KAYNAKÇA	55
EKLER	60
1.10 SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	60
1.11 PSİKOLOJİK KONTROL ÖLÇEĞİ.....	62
1.12 ÇOCUKLARIN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ ÖLÇEĞİ	64
ÖZGEÇMİŞ	67

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	23
Tablo 2. Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	24
Tablo 3. Ölçek ve Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	25
Tablo 4. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Çocuk ile Bağına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	26
Tablo 5. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	26
Tablo 6. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Öğrenim Düzeyine Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	27
Tablo 7. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	28
Tablo 8. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	28
Tablo 9. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	29
Tablo 10. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Psikiyatrik Hastalık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	29
Tablo 11. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	30
Tablo 12. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	30
Tablo 13. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Kardeş Sayısına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	32
Tablo 14. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Kardeşler Arasındaki Sirasına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	33
Tablo 15. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk ile Bağına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	33
Tablo 16. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	34
Tablo 17. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Öğrenim Düzeyine Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	35
Tablo 18. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	36
Tablo 19. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	37
Tablo 20. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	38
Tablo 21. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Psikiyatrik	

Hastalık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	39
Tablo 22. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	39
Tablo 23. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	40
Tablo 24. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Kardeş Sayısına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları	42
Tablo 25. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Kardeşler Arasındaki Sırasına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları	43
Tablo 26. Çocukların Psikolojik Kontrol ve Otomatik Düşünce Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 27. Çocuğun Otomatik Düşüncelerinin Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	45

GİRİŞ

Anne babaların, çocuklarının üzerinde yarattıkları etki, çok uzun zamandır üzerinde durulan önemli araştırma konularından birisi olmuştur. Neredeyse, psikoloji biliminin başlangıcından bu yana yapılan araştırma konularının önemli bir kısmını bu konuda yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Belki de ebeveynlerin, çocuklarını kendi varlıklarını geleceğe aktaran bir 'ölümsüzlük sembolü' olduklarını düşündükleri içindir. Bu nedenle, kendi değerlerini ve inanç sistemlerini gelecek nesillere ulaştırmayı güvence altına almak adına buna uygun çocuk yetiştirme tarzını benimsemeleri gerektiğini düşündükleri içindir (Sümer, 2010). Anne baba ve çocukları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar temelde, iki önemli konuya dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, anne babanın çocuk yetiştirirken benimsedikleri davranış yöntemlerini, ayırtırmak, sınıflandırmak ve anlamlandırmak diğeri ise anne ve babanın gösterdikleri bu davranış yöntemlerinin çocuğun gelişimini ne derecede etkilediğini anlamaya çalışmaktır. Bu üzerinde durulan kavramlar; ebeveyn davranışlarını ayırmaştırma ve sınıflandıran tanımlamalardır. Bu kavramlar; ebeveyn desteği ve ebeveyn kontrolü olarak tanımlanmıştır (Darling ve Steinberg, 1993). Ebeveyn desteği, çocuk üzerinde olumlu etkiler yaratarak, çocuğun gelişimini olumlu yönde destekler niteliktedir. Ebeveyn desteği, çocuğu hem duygusal yönden doyururken, hem de fiziksel olarak ihtiyaçlarını karşılayan özellikleri içerir. Anne babanın samimi, sıcak, kabul edici ve aynı zamanda duyarlı olarak davrandığı anne baba tutumu olarak değerlendirilmektedir. Ebeveyn kontrolü ise, çocuk üzerinde daha farklı etkiler yaratmaktadır. Ebeveyn kontrolünün, çocuk üzerinde yarattığı etkiler ise daha karmaşık ve farklılaşan bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Ebeveyn kontrolü, daha çok olumsuzluk bildiren sözcükler kullanılarak ifade edilir. Daha çok cezalandıran, suçlayan, baskılayan, kısıtlayan, zorlayan, düşmanca tutum sergileyen, tutarlı olmayan kontrol yöntemleri uygulayan ve sevgiden mahrum bırakmayı içeren tutumları benimseyen ebeveyn tutumu olarak tanımlanmaktadır (Barber, 2002).

Kontrol, önemli bir ebeveynlik boyutu olmakla birlikte anne babalığa özgü davranışlar arasında da önemli bir konumda yer almaktadır. Ebeveyn kontrolü, ebeveynin uyguladığı izleme, denetleme ve diğeri farklı disiplin tekniklerini içerir. Ebeveyn kontrolüne yönelik yapılan ilk açıklamalar, kontrolün yalnızca şiddeti değil, bunun yanı

sıra sahip olduğu özellikler olarak da zorlayıcı, otoriter, sınırlayıcı, talepkar, güce dayalı vb. farklı betimlemeler kullanılarak tarif edilmiş ve ayrıştırılmıştır (Barber, 1996, akt. Kındap ve Sayıl, 2010). Barber ve diğeri araştırmacılar, demokratik, dengeli ve yetgeci ebeveynlikte yüksek olduğu kabul edilen disiplin boyutunun yerine psikolojik ve davranışsal kontrol kavramını ortaya atmışlardır (Barber, 1996; Barber, Olsen ve Maughan., 2005). Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular da ebeveyn kontrolünün iki farklı yapı olarak, yani psikolojik ve davranışsal kontrol olarak ele alınması noktasında birbirini destekler niteliktedir (Sayıl ve Kındap, 2010). Psikolojik kontrol ile davranışsal kontrol arasında farklılıklar açıklıkla ifade edilebildiğinde, ebeveyn kontrolünün de daha net ifade edilebileceği görüşü çalışmaların ortak noktasıdır. Davranışsal kontrol anne babaların, çocuğun nasıl davrandığını gözlemleyerek ve düzenleyici kurallar koyarak onları denetleme ve kontrol etme girişimi olarak tanımlanabilir. Çocuğun davranışlarını izleme, yaptıkları hakkında bilgi sahibi olma ve disiplinde tutarlılık davranışsal kontrolün en temel özellikleridir. Psikolojik kontrol ise; bir anlamda çocuğun ne hissedeceğini ve düşüneceğini kontrol etme isteği olarak tanımlanabilir. Davranışsal kontrol, çoğunlukla çocuğun davranışlarını hedef alan müdahaleleri içerir; çocuğun ev sorumlulukları, günlük aktiviteleri ve tutumlarına yönelik yapılan müdahalelerdir. Psikolojik kontrolün ise daha çok duygular, düşünceler, çocuğun kendisini nasıl ifade edeceği, yeterlilik algısı ve kimlik algısına yönelik gerçekleştirilen müdahaleler olarak bildirilmektedir. Çocuk üzerinde davranışsal kontrol az olduğunda, yeteri kadar denetim ve yönlendirme de olmayacağı için, böyle bir durum çocuğun kendisi için tehlikeli olabilecek ortamlarda bulunmasına sebep olabileceği belirtilmektedir. Bu durumun aksine, gereğinden fazla psikolojik kontrolün olması da çocuğun özgün davranmasını, psikolojik yeterliliğinin gelişimini ve kendi kendisini yönetimini de olumsuz şekilde etkileyeceği ileri sürülmektedir (Saygılı, 2014).

Ebeveynin psikolojik kontrolünün çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri birçok araştırmayla ortaya konulmuştur. Yaşamın ilk yıllarının, ruhsal gelişim açısından önemi alan yazında oldukça önemli yer almış ve almaya da devam etmektedir. Bilinen başlıca gelişim kuramlarına baktığımızda da birçoğunun psikolojik gelişimi yaşamın ilk yıllarıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Psikanalitik kuram, kişiliğinin oluşumunda çocukluk çağının önemini vurgulamaktadır (Miller, 2008). Eric Erikson'un psikososyal gelişim kuramında da çocukluk dönemine vurgu yapılmıştır. Psikososyal gelişim kuramında insan yaşamı 8

evreye ayrılmıştır. Her bir evrede karşıtlıklar yer almıştır. Bu evrelerin sağlıklı atlatılmasında anne babanın desteği ve uygun koşulların sağlanması önem kazanmıştır. Bir diğer kuram Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'dır. Sosyal öğrenme kuramı çocukların, davranışları model alma yoluyla öğrendiklerini söylemektedir. Bandura'ya göre öğrenme, çocukların anne babalarını ve diğer önemli kişileri gözlemleyerek gerçekleşmektedir. Carl Rogers'a göre çocuk sevgi ihtiyacını karşılamak için çevresindekileri memnun edecek davranışlar göstererek, onların sevgilerini kazanmak ve böylece sevilme ihtiyacını karşılamak ister. Adler, çocukluk döneminden itibaren oluşmaya başlayan tutum, değer ve inançların bilişsel yanına vurgu yaparak, problemleri davranışların gelişimine ve kaynaklarına dikkat çekmiştir (Corey, 2008; akt. Ergin, 2013).

Beck'in bilişsel teorisine göre, çocukluk dönemindeki deneyimler öğrenilerek birtakım temel düşünce, sayılı ve inanç sistemlerinin gelişmesine neden olur. Bu temel düşünce ve inançlar temel düzeyde 'şema' olarak adlandırılır (Sungur, 2007). Şemalar doğuştan sahip olduğumuz özelliklerle, bebeğin yaşadıklarının birbiriyle etkileşimleri sonucunda oluşur (Türkçapar, 2015). Şema içinde farklı bileşenler bulunmakla birlikte, temelde kavramsal olan bilgi birikimidir. Tüm şeyleri önceden bildiğimiz şeylere göre algılarız, o anda var olan şemadan geçmeyen hiçbir şeyi bilemeyiz, bu yalnızca gelişimin başlangıcında değil bütün yaşamımız boyunca devam eder ve bizim doğamızın ayrılmaz bir parçasıdır (Türkçapar, 2015). Şemalar, yaşamın ilerleyen zamanlarında kişilerin kendilerine ve dünyalarına yönelik algılarını biçimlendirirken kullanılır (Sungur, 2007). Bilişsel kuram, bireyin bilişsel yapısını klinik olarak kavramsallaştırırken ele aldığı bilişleri; otomatik düşünceler, ara inançlar (varsayım ve kurallar) ve temel inançlar olmak üzere üç ana başlıkta inceler (Türkçapar, 2007). Yaşadığımız olaylar aktif olmayan şemaların aktifleşmesine ve 'olumsuz otomatik düşüncelerin belirmesine neden olur. Otomatik düşünceler bireyin kendisi, dünyası ve geleceğiyle ilgili iç diyaloglarıdır. Kişinin zihninde beliren, kolayca fark edilmeyen, en önemlisi de tam olarak analiz edilmeden doğru olduğu kabul edilen bu düşünceler, daha önceki olumsuz olay ve değerlendirmelerden etkilenerek şimdiki olayların yorumlanmasını etkiler (Beck, 2001). Bu düşüncelerin olumsuz olarak adlandırılmasının nedeni istenmeyen, hoş olmayan duygulara (üzüntü, suçluluk, öfke, kaygı gibi) neden olmalarıdır. Otomatik denmesinin nedeni ise bir düşünce zincirinin

ürünü olarak değil, kendi başına ve kişinin zihninde birdenbire beliren düşünceler olmasındandır (Sungur, 2007). Bilişsel modele göre; insanların davranışlarını ve bu davranışla ilişkili olan fizyolojik ve davranışsal tepkilerini belirleyen temel şey; herhangi bir durumun kendisi değil, genellikle otomatik düşünceler ile kendini belli eden, o duruma ilişkin yapılan yorumlardır (Beck, 2001).

Çocuk ve ergenlerde, olumsuz otomatik düşüncelerin; benlik saygısı, saldırganlık, depresyon ve kaygı ile ilişkili olduğu yapılan farklı çalışmalarda gösterilmiştir (Ergin, 2013).

Otomatik düşüncelerin gelişiminde aile ilişkileri oldukça etkilidir. Katı disiplin ve olumsuz düşüncelere sahip anne babaların çocuklarında mantık dışı inançlar daha çok gözlenmekte ve bu yüzden kaygı düzeyleri yükselmektedir. Anne babanın eğitim düzeyi düştükçe olumsuz otomatik düşünceler artmaktadır (Bulut-Serin ve Aydınoglu, 2011; Çivitçi, 2006). Çocukluk döneminde maruz kalınan kötü muamele yaşantıları bireyde, dünyanın tehlikeli bir yer olduğu, kendisinin kötü muameleyi hak eden bir kişi olduğu veya diğer insanların kendisine zarar verebileceği tarzında düşüncelerin gelişmesine ve kendi öz yeterliliğine dair kuşkuların oluşmasına neden olabilir (Kaya, 2015).

Sonuç olarak; alan yazın incelendiğinde, olumsuz otomatik düşüncelerin oluşumunda birçok faktörün etkili olduğu görülmekte; çocuğun içinde bulunduğu aile, çevre, öğrendikleri, vs., aynı zamanda ebeveyn psikolojik kontrolü farklı çalışmalarda birçok boyutta incelendiğinde çocuk üzerindeki etkileri ortaya konulmaktadır. Öyleyse çocukların otomatik düşüncelerinin oluşumunda algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün de etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada; algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların olumsuz otomatik düşünceleri üzerinde etkilerinin olup olmadığı, varsa ne yönde olduğu vb. konular aydınlatılmaya çalışılmıştır.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

Yapılan araştırmalar, bilişsel yapının yaş büyüdükçe değişiminin azaldığını ve bilişsel yapıdaki en önemli farklılıkların ise 12 yaşından önce meydana geldiğini göstermektedir. Bu nedenledir ki, çocukluk döneminin araştırılması olumsuz bilişsel

yapının gelişimini etkileyen unsurların anlaşılması için önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir (Karakaya ve arkadaşları, 2007).

Olumsuz bilişsel yapının gelişiminde, çocukluk döneminde yaşanan olumsuz ve istenmeyen olayların etkili olduğunu bildiren çalışmalar bulunmaktadır. Benzer şekilde, çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantılar ve olumsuz bilişsel yapılanma ile erişkinlik dönemi psikolojik sorunları arasında ilişki olduğu da ortaya konulmaktadır (Beck 1976, 1985). Barber (1996) çalışmasında, depresyondaki kişilerin anne babalarını tarif ederken, psikolojik kontrol yöntemini kullanan, aşırı müdahale eden, suçluluk hissettiren, olumsuz değerlendirmelerde bulunan, kişiler olarak anımsadıklarını göstermektedir (Özden, 2013).

Bilişsel yapının erken çocukluk yıllarından itibaren birçok faktöre bağlı olarak geliştiği bilinmektedir. Olumsuz otomatik düşünceler bilişsel yapının içeriğinde yer alan önemli bir parçasıdır. Ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün de çocuğun otomatik düşünceleri üzerinde etkilerinin olabileceği öngörülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrolün, onların otomatik düşünceleri üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemek ve aralarındaki ilişkinin ne yönde olduğunu ortaya çıkarmaktır.

1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bilişsel yaklaşımın en temel varsayımlarından biri; çarpıtılan, abartılan, işlevselliği bulunmayan otomatik düşüncelerin psikolojik problemlerin ortaya çıkmasında etkili bir role sahip olduğudur (Freeman, Pretzer, Fleming ve Simon, 2003). Buradan hareketle, negatif bilişlere ve otomatik düşüncelere sebep olan unsurların incelenerek anlaşılması için de, çocukluk döneminde mevcut olan bilişlerin incelenmesi son derece önemlidir.

Çocukluk döneminde psikopatolojinin tezahür etmesine sebep olan bilişsel, biyolojik ve çevresel faktörlerin nasıl bir etkileşim içinde olduklarını anlayabilmek klinisyenler ve araştırmacıları zorlayan konulardır. Ancak çocukluk ve ergenlikte, duygusal adaptasyonun bir dizi sosyal, çevresel, biyolojik ve bilişsel faktörlerden

etkilendiğini ve bu faktörlerin zaman içerisinde birbirlerini ne şekilde etkiledikleri anlaşıldığı ölçüde psikopatoloji ve tedavisine yönelik kavrayış da gelişecektir (Reinecke ve ark., 2015).

Bu çalışma, çocukların otomatik düşüncelerinin gelişimi hakkında önemli bilgiler verebilir. Otomatik düşüncelerin oluşumunda algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün rolü ve etkisinin ne olduğu anlaşıldığında, duygusal ve davranışsal sorunların başlamasında ve sürdürülmesinde etkili olan bilişlerin de ortaya çıkması sağlanabilir.

Etkili bir tedavi için, inançların, düşüncelerin kapsandığı bilişlerin değiştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bilişsel terapi, davranışsal ve duygusal zorlukların uyumsuz inançların devreye girmesi, önyargılı bilgi işleme stratejilerinin kullanımı ya da etkili davranış becerilerinin yetersizliğinden kaynaklandığı varsayımına dayanır (Reinecke ve ark., 2015).

Çocuklarla bilişsel davranışçı terapi, geçtiğimiz 10-15 yıl içinde sürekli gelişme göstermektedir. Ülkemizde çocuk ve ergenlerle bilişsel terapi yaklaşımları henüz yaygın değildir. Çalışmalar yeni yeni gelişim göstermektedir. Bu çalışma ile, ülkemizdeki çocuk ve ergenlerle bilişsel davranışçı terapi yaklaşımlarına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer önemi ülkemizde yapılan alan yazın incelendiğinde, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün etkilerinin araştırıldığı pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerine etkilerinin araştırıldığı bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır.

Çocukluk ve ergenlik dönemindeki problemlerin ortadan kaldırılması, bunun yanı sıra yetişkin dönemindeki işlevselliğin artırılması ve problemlerin daha sonra tekrarlanmasının önüne geçilmesi için psikolojik sorunların mümkün olduğunca erken tespit edilmesi, tedavi edilmesi ve böylece önlenmesi önemlidir (Ford, Goodman ve Meltzer 1999). Çocuklukta yaşanan problemler iyileştirilmediğinde, bunların önemli derecede ergenlikte ve yetişkinlikte de görülmeye devam ettiğine dair bulgular mevcuttur (Keller ve ark., 1992; Rutter, 1989).

GENEL BİLGİ ve LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

1.3 EBEVEYN KONTROLÜ

Ebeveynlerin, aile içerisinde çocukların gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Aile, çocukların karakter gelişimi ve davranışları üzerinde etkisi olan ekonomik, sosyal ve kültürel bir yapıdır. Alizadeh ve arkadaşlarına göre (2011) ebeveyn olmak, bir arada ya da tek olarak yürütülen davranışların tamamından oluşan ve çocuğun davranışlarının nasıl yönlendirileceğine yardımcı olan eylemler bütünüdür.

Ebeveyn davranışları; ebeveyn desteği ve ebeveyn kontrolü olarak iki boyut çerçevesinde ele alınmaktadır. Ebeveyn desteğinin ve ebeveyn kontrolünün çocuğun yaşamında önemli etkileri olduğuna yönelik kanıtlar bulunmaktadır (Lamborn ve Felbab, 2003). Ebeveyn desteğinin çocuk ve ergen için normal gelişimini devam ettirmekte gerekli olduğu ancak, benzer durumun ebeveyn kontrol kavramı için geçerli olmadığı bildirilmektedir.

Ebeveynin, çocuğa sağladığı destek ve çocuk üzerindeki kontrolü ebeveynliğin önemli boyutları olarak görülmektedir. Kontrol kavramı sıklıkla, ebeveynin baskı uygulaması, hükmetmesi veya müdahaleci olması olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra ebeveyn kontrolü; sevginin esirgenmesi, suçluluk yükleme ve utanç yükleme gibi çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilecek stratejilerden, denetleme ve izleme gibi etkilerinin olumlu gösterildiği stratejilere kadar uzanan oldukça kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır (Tepe ve Sayıl, 2012)

Baumrind çalışmalarının başlangıcında, ebeveyn otoritesindeki çeşitliliğin erken çocukluk dönemindeki etkilerine odaklanmıştır. Çalışmalarıyla eşzamanlı olarak ebeveyn kontrolüne yönelik kavramlar da gelişmeye başlamıştır. İlk başlarda, kontrol kavramının anlamına yönelik; fiziksel ceza uygulama, cezanın tutarlılık durumu, açıklama yapılması, katılık vb. değişik biçimlerde açıklamalar olmuştur. Daha sonra Baumrind, ebeveyn kontrol kavramının içine; çocuğun davranışsal uyum geliştirmesini hedef alan girişimleri, aynı zamanda çocuğun ailesi ve toplumun içine entegre edilmesi için yapılan girişimleri de dahil etmiştir (Steinberg ve Darling, 1993).

Alan yazın incelendiğinde, çocuklara uygulanan ebeveyn kontrolünün; etkisinin, özelliklerinin, boyutlarının anlaşılması için yapılan çalışmalarda birbirinden farklı tanımlamaların olduğu görülmektedir. Kontrol kavramı, yapılan tanımlamalara ek olarak farklı kaynaklarda; otoriter (Baumrind, 1966), güç uygulama, kuralcılık, başatlık, kısıtlayıcılık ve baskı olarak da yer almaktadır. Ebeveyn kontrolünün tanımında görülen farklılaşma ve karmaşıklığın yanı sıra bulgularda görülen çelişkiler nedeniyle de bu boyutun ayrıştırılarak incelenmesi yoluna gidilmiştir.

Schaefer, ebeveyn kontrolünü, çocukların ruhsal durumunu etkileyen ana etkenlerden biri olarak görür. Ebeveyn kontrolüne ilişkin ilk kavramsallaştırma da Schaefer'in öncülük ettiği çalışmalarla birlikte başlamaktadır. Schaefer, ebeveyn kontrolünü kabul etmeye karşı reddetme, psikolojik özerk olmaya karşı psikolojik kontrol ve sıkı kontrole karşı gevşek kontrol şeklinde üç boyutlu bir yapı olarak değerlendirmiştir (Schaefer, 1965a, 1965b). Schaefer'in ebeveyn kontrolüne dair geliştirdiği bu açıklamalar bulunurken, tipolojik yaklaşımı benimseyen araştırmacılar ebeveyn davranışlarını birleştirip bir form içerisinde kullanmaya devam etmişlerdir.

Kontrol kavramını 1992 yılında, Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling yaptıkları çalışmalarda farklı boyutlarda ele almışlardır. Sıcaklık, fiziksel ya da duygusal doyum ve ikili iletişim olmadan güç kullanmak anlamına gelen yetkeci ebeveynlik tarzı; özerklik desteği, kabul, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol ve özerklik desteği olarak üçe ayırmışlardır. Ayrıca, bu boyutların çocuklar üzerinde; akademik başarı, içselleştirme problemleri ve davranış problemleri gibi farklı etkiler yarattığını saptamışlardır (Barber, 1996).

Ebeveyn kontrolünün kavramsallaştırılması ve kontrol yöntemlerinin ayrımlaştırılmasında önemli katkısı olan Barber (1996), ebeveyn kontrolünü tarif ederken, ebeveynlerin çocuklarının yaptıkları etkinlikleri ve alışkanlıkları kontrol ederek düzenlemeleri, çocukların ebeveynlerine bağlılığını sağlamaları ve çocuklarının düşüncelerini ve duygularını yönlendirmeleri gibi konulara yoğunlaşır ve ebeveyn kontrolünü bu boyutları içine alan bir davranışsal küme olarak tanımlar (Özden, 2013). Barber ebeveyn kontrolünü, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol olarak farklı iki yapı

olarak ele almaktadır. Böylece çocuğun davranışlarının kontrolünü, çocuğun psikolojisini kontrol eden uygulamalardan ayırır.

1.3.1 Davranışsal Kontrol

Davranışsal kontrol, çocuğun davranışlarını düzene sokma ve denetim altına almak üzere yapılan girişimlerdir. Bu girişim aile içi kurallarla ve sosyal normlar çerçevesinde yapılmaktadır (Barber, 1996). Çocuğun tutum ve davranışları, çalışma faaliyetleri, arkadaşlarıyla bir arada olma ve onlara katılımı gibi etkinliklerini yapılandırarak ve düzenleyerek, çocuğun sosyal ortama uyum sağlamasına yönelik davranışlar sergilemesi için, ebeveynin uygulamalarını içerir.

Bu uygulamalara örnek olarak, ebeveynin uygun davranış için gereken kuralları çocuğuna öğretmesi ve çocuğunu izlemesi olabilir (Dishion ve McMahon, 1998; Stattin ve Kerr, 2000).

Ebeveynin, kontrol davranışlarını inceleyen araştırmacılar, ebeveyn davranışının iki farklı boyutta olduğunu göstermekle birlikte bu iki boyuttan birisi olan, davranışsal kontrolün de çok boyutlu olduğunu gösteren kavramsallaştırmalar yapmışlardır. Davranışsal kontrol içinde yer alan aile kuralları, üzerinde çalışılan önemli konulardan biri olmuştur. Aile kuralları, çocuk ve ergenin davranışlarını düzenleyen ve ailesi ile birlikte olmadıkları zamanlarda da onlara rehberlik eden bir mekanizma olarak ele alınmıştır (Çelik, 2015). Wang ve Pomerantz'a göre (2009) davranışsal kontrol, anne ve babanın çocuğuna rehberlik etmesi, onu izlemesi ve bazı kurallar koymasındadır. Davranışsal kontrolü, ebeveyn bilgisi, ebeveyn takibi, ebeveyn katılımı gibi kavramlar bağlamında inceleyen araştırmacılar da olmuştur (Criss, Shaw ve Ingoldsby, 2003; Petit ve diğerleri, 2001).

Ebeveynin izleme (monitoring) davranışları, davranışsal kontrolün önemli belirleyicilerden olarak gösterilmektedir (Barber, 1996). Ebeveyn kontrolünün izleme boyutu, çocuğu kontrol etmek amacıyla ve bilinçli olarak yapılır. İzleme, çocuğun davranışlarını, yaptıkları şeyleri ve buldukları yerleri denetlemek ve onları takip etmek şeklinde açıklanmaktadır (Dishion ve McMahon, 1998; Read ve ark., 1995). Montgomery (2001)'ye göre ebeveynin izleme davranışı, çocuğun nerede, ne yaptığı ve kimlerle

birlikte olduğunu bilmesidir. Farklı araştırmacılar da izleme davranışını buna benzer şekilde, çocuğun yaptığı etkinliklerden anne babasının haberdar olması olarak tanımlamışlardır (Steinberg, Fletcher ve Darling, 1994). Davranışsal kontrolün en temel özellikleri, çocuk ve ergenin davranışlarını

izleme, onun hakkında bilgi sahibi olma ve disiplinde tutarlı olmaktır.

Stattin ve Kerr (2000), yaptıkları çalışmalarda ebeveynin davranışsal kontrolüne ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Çalışmalarında, ebeveynlerin çocuklarının yaptıkları etkinliklerin bilgisine ne şekilde ulaştıkları noktasının üzerinde durmuşlardır. Bu nedenle, ebeveyn izleme davranışı ile ilgili ölçümlerin olması gerektiği gibi yapılmadığını bildirmişlerdir. Bu kapsamda yürüttükleri farklı bir araştırmada, başka kriterler kullanarak gerçekleştirdikleri ölçümden sonra izleme davranışının çocuk ve ergenin gönüllü olarak kendilerini açmaları ile ilgili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bilgi alma ve izleme kavramlarının birbirinden çok da farklı olmadığı, daha sonra yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Ancak izlemenin daha etkili bir yapı olarak ortaya çıkmasında, ebeveyn bilgisinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelik, 2015). Ebeveynin izleme davranışında başarılı olması, ergenin inançları, aile yapısı ve ailenin iklimi ile de ilgilidir. Aynı zamanda, ebeveynin yakınlık derecesi de aile iklimine katkı sağlayan önemli bir etkidir. Böyle aile ortamlarında çocuk ve ergenin ebeveynine karşı kendini açması da daha fazla olacaktır (Soenens ve ark., 2006; Stattin ve Kerr, 2000).

Davranışsal kontrol ile çocuk ve ergenin davranışları arasındaki ilişkiye bakıldığında, izleme niteliğinde olan davranışsal kontrolün, çocukların olumlu gelişimsel sonuçlarını arttırdığı, olumsuz gelişimsel sonuçlarını ise azalttığını göstermektedir (Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989, Barber, 1996; Fletcher, Steinberg ve Sellers, 1999; Barber ve Harmon, 2002). Ebeveynin uyguladığı davranışsal kontrolün ergenin uyumuyla ve akademik başarısıyla pozitif yönde etkilerinin olduğuna yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Brown ve ark., 1993).

Farklı bir araştırmada, ebeveynleri tarafından hem okulda hem de okul dışında izlenen, arkadaşlarıyla nasıl zaman geçirdiği bilinen çocukların diğerlerine göre akademik başarılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Brown ve ark., 1993; Clark, 1993; Muller, 1993; Spera, 2005).

Davranışsal kontrolün az olması çocuğun daha az denetlenmesine ve yetersiz yönlendirilmesine neden olmakta, bu durumun ise çocuğun riskli ve tehlikeli ortamlarda daha fazla bulunmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Farklı kültürlerde de davranışların uygun olarak kontrol edilmesi olumlu sonuçlarla ilişkili bulunurken, benlik kontrolüne yönelik yapılan müdahaleler ise olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmuştur (Barber, Stolz, Olsen ve Maughan, 2005; Shek, 2007; Stewart ve ark., 2000)

Sonuç olarak davranışsal kontrol, psikolojik kontrolün aksine çocuk ve ergenin gelişimine katkı sağlayıcı ebeveyn davranışları olarak değerlendirilmektedir.

1.3.2 Psikolojik Kontrol

Psikolojik kontrol, çocuğun kendisini özgür olarak ifade etmesini engelleyen, çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmayan, suçlama, utandırma, sevgiyi esirgeme ya da koşullu sunma gibi teknikler kullanılarak çocuğun özerklik gelişimine müdahale eden ebeveyn davranışları olarak tanımlanmaktadır (Barber, B. K. ve Harmon, 2002). Psikolojik kontrol, çocukların duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına ebeveynlerin kendi görüşlerini zorla kabul ettirecek şekilde müdahale ederek onların psikolojik ve sosyal işlevselliklerini bozmaya neden olan yaklaşımlar olarak tanımlanmaktadır.

Schaefer (1965b)'a göre psikolojik kontrol; çocuğun ebeveyninden bağımsız bir birey olmasına imkan tanımayan anne baba davranışlarıdır ve bu, psikolojik yöntemlerle örtük bir şekilde çocuğun yaptıklarını kontrol eden bir yapıdır. Çocuklarına psikolojik kontrol uygulayan anne babalar; aşırı korumacı, sahiplenici, yönlendirici, zorla karışan ve çocukları üzerinde suçluluk duygusu yaratarak kontrol etmeye çalışan kişilerdir (Schaefer, 1965).

Önceleri, anne babaların çocuk yetiştirme yöntemlerinin önemli bir boyutu olarak ele alınan psikolojik kontrol kavramı (Schaefer, 1965b) daha sonraları üzerinde durulan önemli bir ebeveynlik boyutu olmuştur. Psikolojik kontrol, fiziksel ceza, kontrole yönelik dil kullanma, maddi ödüller gibi dışarıdan kontrol tarzını benimseyen ebeveynlik

baskısından ayrıştırılmaktadır. Psikolojik kontrole yönelik çalışmalar Schaefer'den sonra Barber'ın yaptığı çalışmalarla devam etmiştir. Barber, aile üzerine yaptığı çalışmalarını birleştirerek yeni bir model geliştirmiştir. Bu modele göre psikolojik kontrol; negatif duygu yüklü ifadeler, eleştiriler, utandırma, hayal kırıklığına uğratma ile aşırı kişisel kontrol sağlamaya yönelik sahiplenme ve koruma yoluyla ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkisinin manipüle edilmesi veya istismar edilmesidir. Bunun sonucunda da psikolojik gelişimi sekteye uğratan gizli bir kontrol biçimi olarak kavramsallaştırılmıştır (Çelik, 2015). Barber'e göre (1996), bir çocuğu davranışının olumsuz sonuçları konusunda hassasiyet yaratmak amacıyla ikna etmeye çalışmak gibi psikolojik girişimler olumlu davranış gibi görünse de bir ebeveynlik boyutu olarak psikolojik kontrol, kontrolün olumsuz biçimidir (Özden, 2013).

Psikolojik kontrolün sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar farklı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Olsen ve arkadaşları (2002) yürüttükleri kültürler arası çalışmalarında psikolojik kontrolün dört boyutunun olduğunu belirlemişlerdir. Bu boyutlar; çocuğa saldırı, değişken duygusal tepkiler, suçluluk yaratma ve sevgi yoksunluğu olarak belirlenmiştir. Çocuğu hedef alan saldırı; hem çocuğun eylemlerini eleştirme hem de geçmişte yapılan yanlışları hatırlatacak biçimde imada bulunmayı içerir. Değişken duygusal tepkiler; 'çocuğa yapılan davranışların değişken olması' olarak açıklanır. Sevgi yoksunluğu; psikolojik olarak ya da fiziksel ayrılma korkusuyla çocuk üzerinden gerçekleştirilen ebeveyn kontrol girişimlerini içerir. Suçluluk yaratma ise; mevcut stresin sorumluluğunun, aile üyeleri tarafından çocuğa yüklenmesi şeklinde uygulanan kontrolü ifade etmektedir (Çelik, 2015). Mantzouronis ve arkadaşları (2012), ise psikolojik kontrolün tek boyutlu bir yapı gösterdiğini bildirmektedir. Psikolojik kontrolün boyutlarına yönelik kavramsallaştırma çalışmalarında Soenens, Vansteenkiste ve Luyten (2006), iki ayrı boyuttan söz etmişlerdir. Bunlar bağımlılık yaratmaya yönelimli psikolojik kontrol ve başarı yönelimli psikolojik kontroldür. Bağımlılık yönelimli psikolojik kontrol; fiziksel ve duygusal yakınlığı kullanarak çocuğa baskı yapma biçimidir. Başarı yönelimli psikolojik kontrol ise; çocuğun başarıya ulaşması için ebeveynin çocuğu kendi standartlarına uymaya zorlamasıdır. (Soenens ve arkadaşları, 2010).

Barber ve Harmon (2002), psikolojik kontrolün iki boyutlu bir yapı gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Bu iki boyutlu yapı, kontrol uygulayarak yönlendirme ve zorlayıcı ve kısıtlayıcı olarak kontrol şeklindedir. Kontrol yoluyla yönlendirme; ebeveyn ile çocuk arasındaki duygu dengesini sağlamak, çocuğun davranışlarını şekillendirmek için uygulanan stratejileri içerir. Bu stratejiler; suçluluk yaratma, sevgi esirgeme ve kaygı aşılama. Zorlayıcı-kısıtlayıcı kontrol ise çocuğun sözel ifadelerini sınırlandırarak kendisini ifade etmesini engelleme gibi ebeveynlik girişimlerini içerir. Çocuğu hedef alan saldırı, değişiklik gösteren duygusal tepkiler verme gibi ebeveyn davranışları da psikolojik kontrol içerisinde yer almaktadır. (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002).

Barber (2002), psikolojik kontrol kavramsallaştırmalarına farklı tanımlamalar ilave etmiştir. Barber, psikolojik kontrol için zorlayıcı, engelleyici, manipülatif ebeveyn davranışı ifadesini de kullanmaktadır. Ebeveyn tarafından uygulanan psikolojik kontrolün, çocuğun gelişimi aşamasında bir takım sorunlara neden olabileceği belirtilmektedir. Bunlar; çocuğun okuldaki başarısının olumsuz etkilenmesi, içedönüklük, çökkün duygu durum, yeme bozukluğu gibi içselleştirilmiş problemler ya da antisosyal davranışlar, agresyon gibi dışsallaştırılmış problemler olabilmektedir (Saygılı, 2014).

Aktarılanlara ek olarak psikolojik kontrol, çocuğun kendisini ifade etme becerisini ve otonomisini baskılayan ebeveyn yaklaşımı olarak da tanımlanmaktadır (Baumrind, 1965; Maccoby ve Martin, 1983) Bu yaklaşımın benimsendiği aile ortamlarında çocuğun farkındalık geliştirmesi ve benlik algısının olumlu gelişmesi zorlaşmaktadır. Psikolojik kontrol ile ebeveyn yaklaşımları bir arada düşünüldüğünde, sahiplenici, baskın olan ve iç içe geçmiş ebeveyn yaklaşımının, ebeveyn ile çocuk ilişkisini olumsuz olarak etkilediği ileri sürülmektedir. Çocuğun ebeveyniyle olan duygusal ve psikolojik bağımlılığını destekleyen, ebeveyn çocuk arasındaki ilişkide duygusal bağı aşırı derecede vurgulayan, çocuğun bireysel sınırlarının olmadığı iç içe geçmiş bir ebeveyn tutumu, çocuğun bireyselleşmesini engellediği gibi bağımlılığını da arttırdığı bildirilmektedir (Barber, 2002; Schaefer, 1965; Siegelman, 1965, akt., Saygılı, 2014).

Yapılan çalışmalarda, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün aile ile çocuk arasında güvensiz bağ oluşmasıyla da ilişkili olduğu bildirilmektedir (Kurt,

Sayıl ve Tepe, 2013). Bowlby, (1980)'e göre; ebeveynleri ile çocuk arasında oluşan bağlanma temsili, çocukların akran ilişkilerine de taşınabilmektedir. Bu nedenle algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün, çocukların akranlarıyla olan yakınlıklarını da olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Soenens ve Vansteenkiste, 2010). Ergenlerle yürütülen farklı bir çalışmada, cinsiyet fark etmeksizin algılanan psikolojik kontrol ile anne ve babaya duyulan güven arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. (Kurt, Sayıl ve Tepe, 2013).

Psikolojik kontrol araştırmalarına baktığımızda, özellikle depresyon gibi içselleştirme sorunlarında, psikolojik kontrolün pozitif ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Sayıl ve Kındap, 2010). Birçok çalışmada psikolojik kontrolün çocuğun gelişimsel sürecine de olumsuz etkide bulunabileceği belirtilmektedir. Çocuğun psikososyal gelişimi, benlik saygısı, kendini ifade edebilme becerisi ebeveyn tutumuyla yakın olarak ilişkilendirilmektedir (Steinberg ve ark., 1989). Psikolojik kontrolün suçluluk duygusu, bağımlılık, pasif agresif tutum, yabancılaşma, sosyal olarak izole olma, edilgen olma özellikleriyle ve depresif duygu durumuyla da ilişkili olduğu bulunmuştur (Hauser, 1991; Allen, Hauser, Eickholt, Bell ve O'Conner, 1994).

Psikolojik kontrolün çocuk ve ergenler üzerindeki etkilerine ilişkin çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Alan yazın incelendiğinde, yüksek düzeyde psikolojik kontrolün çocuk ve ergenlerde; kimlik gelişimi, duygu düzenleme, yaşam doyumu ile olumsuz yönde olduğu ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Ancak, depresyon gibi içselleştirme ve antisosyal davranışlar, riskli cinsel davranışlar, anksiyete, sapkın arkadaşlara sahip olma gibi dışsallaştırma problemleri ile de olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir

1.4 BİLİŞ, BİLİŞSEL GELİŞİM, KURAM VE KAVRAMLAR

1.4.1 Bilişsel Gelişim

Biliş; duyum ve algılar aracılığıyla gelen bilgiler üzerinde strateji ve planlar oluşturarak elde edilen düşünme, problem çözme becerisi ve dil gibi karmaşık süreçleri

içeren bir yapı olarak tanımlanır. Zihnin çalışma ilkelerini ve işlevlerini inceleyen, insan zihnini ele alan bilimsel çalışmaları konu edinen psikoloji alanı ise, bilişsel psikolojidir. Duyular, algı, bellek, dil, bilgi işleme süreci gibi bilişsel özellikler bu alanın konusudur. Bilişsel psikolojiye göre, zihnimizde yaşadığımız dünyanın nasıl işlediğine dair bir model oluştururuz. Dünyayla ilgili duyularımızı, duyularımız aracılığıyla hissederiz ve bu duyular daha sonra algılarımızı oluşturur. Algılarımız geçicidir, dünyayla ilgili yeni bilgiler edindikçe algılarımız da değişebilir (Türkçapar, 2015).

Bilişsel gelişim kuramları, bireylerin çevresini anlamlandırma ve zihindeki yapılandırma süreçlerini, bilişsel gelişimin aşamalarını ve bu bunları etkileyen faktörleri inceleyen kuramlardır. Bilişsel kuramcılar, gözlenebilen davranışların yanı sıra, bireylerin içsel yapılarını ve bu yapı içerisinde gerçekleşen süreçlerle de ilgilenmektedirler.

Çocuk gelişimiyle ilgilenen kuramcılar, çocuğun büyümesi ve gelişimiyle ilgili değişik teoriler ortaya atmıştır. Olgunlaşma kuramı (Gesell), çocuğun gelişiminde temel olan şeyin kalıtım olduğunu savunurken, Davranışçı Kuram (Skinner, Watson, Bandura) çocukların gelişim ve öğrenmesinin üzerinde çevredeki deneyimlerin önemli olduğunu savunmaktadır. Son 20 yıldır öne çıkan kuramlardan biri olan ve Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen Ekolojik Sistemler Kuramına göre ise, çocuğun gelişimi, içinde bulunduğu toplum, politik sistemler ve okul gibi pek çok kurum ve ortamdan etkilenmektedir (Altay, 2012).

Bilişsel gelişim süreçlerinden ilk olarak 1930'lu yıllarda söz edilmeye başlanmıştır. Arnold Gessel olgunlaşma ve olgunlaşmanın bilişsel gelişim üzerindeki etkisi üzerinde durmuştur. Gessel gelişim dönemlerinin birbirinden farklı özelliklere sahip olduğunu ve bir dönemin gelişim süreci ile tamamlanmadan diğer döneme geçilemeyeceğini savunmuştur. Gessel, çevresel faktörlerin bilişsel gelişim üzerindeki etkileri üzerinde durmamıştır (Altay, 2012).

Bilişsel gelişim denilince ilk akla gelen ve bugünkü 'bilişsel gelişim kuramını geliştiren Jean Piaget olmuştur. Piaget, çalışmalarında çocuklarda düşünme, mantık yürütme ve kavram geliştirme gibi süreçleri araştırmıştır. Piaget, bilişsel gelişimi biyolojik ilkelerle açıklamıştır. Bilişsel gelişim, gelişim süreçlerini ve farklı evreleri

içermektedir. Piaget yaptığı çalışmalarda, bilişin nasıl bebeklikten ergenlik sonrasına kadar gelişim gösterdiği ile ilgilenmiş ve bilişsel gelişim sürecinin kalıtım ve çevrenin ortak bir sonucu olduğunu savunmuştur (Siegel, 1998; akt. Altay, 2012). Zihinsel işlevlerin organizmanın bütün işleyişinden ayrı tutulamayacağını, zihinsel işlevleri biyolojik faaliyetlerin özel bir şekli olarak düşünmektedir.

Piaget, zihinsel örgütlenme ve adaptasyon süreci için dört temel kavramdan bahsetmiştir. Bu kavramlar; şema, özümleme, uyum ve dengelemedir. Bu temel kavramlar, zihinsel gelişimin nasıl ve neden meydana geldiğini anlatmak için kullanılır (Wadsworth, 1995; akt. Altay, 2012).

Piaget'in, gelişimi açıklamak için kullandığı bu kavramlar, evre özelliği göstermektedir. Bu dört evrenin her evresinde bazı gelişimsel görevlerden söz edilmiştir. Piaget'in kuramı temel inançların oluşumunda ilk yılların önemine vurgu yapar. Piaget'e göre, birey özümleme ve uyma yoluyla dışarıdan bilgi alarak, kendisiyle ve dış dünyayla ilgili temel şemaları oluşturur. Şemalar daha sonra kazanılacak bilgilere rehberlik yapar. Karşılaşılan her yeni bilginin şemalara uygunluğu test edilir. Şema içerikleri olumsuz ise, yeni ve her olumlu bilginin kazanımında sorun yaşanır. Bu durumda birey ya şemalarını değiştirmek ya da bilgiyi inkar etmek yoluna gider.

Piaget'in kuramının en önemli kavramı 'şema'dır. Şema içinde farklı bileşenler bulunmakla birlikte özünde kavramsal olan bir bilgi birimidir. Her şeyi bildiğimiz şeylere göre algılarız, o anda sahip olduğumuz şemadan geçmeyen herhangi bir şeyi bilemeyiz. Bu, sadece gelişimin başlangıcında değil bütün yaşamımız boyunca devam eder ve bizim doğamızın ayrılmaz bir parçasıdır.

Şemalar doğuştan getirilen özelliklerle, bebeğin yaşantılarının etkileşimi sonucunda oluşur (Türkçapar, 2015).

1.4.2 Bilişsel Kuram

1.4.2.1 Bilişsel Kuram ve Ruhsal Yapı

Biliş, kişinin kendi koşullarına bağlı olarak aynı zamanda içinde yaşadığı çevreye bağlı olarak işlediği bilgi, inanç ya da düşünce olarak da tanımlanmaktadır. Bilişsel kuram ise, insanın bilgileri nasıl edindiği, çevresini nasıl algıladığı ve bu bilgilere göre nasıl davrandığı, bunun sonucunda da tüm bunların çevresi üzerinde nasıl etkili olduğu ile ilgilenir (Gökdağ, 2014).

Bilişsel kuramın öncüsü Aaron Beck'e göre, kişinin kendisini, çevresini ve geleceğini nasıl algıladığıyla, kendisini duyumsaması ve kendisine nasıl davrandığı arasında bir etkileşim bulunmaktadır. İnsanın, karşılaştığı olaylara hangi duygusal tepkileri vereceği, karşılaştığı olayları algılama, tanıma ve yorumlama biçimine bağlıdır.

Bilişsel kurama göre, kişiyi rahatsız eden duygusal problemler, olayların kendisinden çok bu olayların kişi tarafından nasıl algılanıp değerlendirildiğiyle ilgilidir (Sungur, 2007).

'A noktasında yaşanan bir olaya, C noktasında verilen emosyonel yanıt, B noktasında A olayı ile ilgili olarak yapılan yoruma bağlıdır. Örneğin A noktasındaki olayın tanıdık birinin selam vermeyişi olduğu düşünülecek olursa C noktasında bu olaya yönelik farklı duygular ortaya çıkabilir. C noktasında 'öfke duygusu yaşıyorsa; bu muhtemelen B noktasında selam vermeyişin 'saygısızlık, ukalalık veya tenezzül etmeme' biçiminde yorumlanması ile ilgilidir. C noktasında 'üzüntü' duygusu yaşıyorsa, bu B noktasında bireyin 'o da beni selam vermeye değer bulmadı veya benim değersiz biri olduğumu anladı' biçiminde yorumlanması ile ilgilidir. C noktasında 'suçluluk' duygusu yaşıyorsa, bu B noktasında bireyin 'onu kıracak bir şeyler yapmış olmalıyım' biçiminde düşünmesi ile ilgili olabilir.

Eğer birey B noktasında 'bana baktığı halde görmediğine göre bir sorunu olmalı, gidip kendisi için bir şeyler yapıp yapamayacağını sorayım' biçiminde düşünürse, C noktasında daha empatik bir duygu ve yaklaşım ortaya çıkabilir' (Sungur, 2007).

Bilişsel kuramın iki temel ilke üzerinde kurulduğu belirtilmektedir. Bunlardan ilki, çevreden gelen uyarılar ile ortaya çıkan tepkiler arasında bir aracı olduğu ve bunun da kişinin bilişsel sistemi olduğudur. Bireyin bilişleri, uyarının işlendiği ve bir takım değişikliklere uğradığı ve buna yönelik tepki verildiği yerdir. İkinci temel ilkenin ise insan öğrenmesiyle ilgili olduğu ifade edilmektedir. İnsanların, hayvanlardan farklı olarak, sosyal öğrenme yoluyla da bilgi edinebileceği, dolayısıyla bir bilginin kazanılması için kişinin doğrudan yaşamasına gerek olmadığı bildirilmiştir (Türkçapar ve Sargın, 2009).

1.4.2.2 Bilişsel Kuram ve Psikopatoloji

Bilişsel kuramın psikopatoloji anlayışı psikoloji biliminin verileri ve güncel psikopatoloji bilgisini esas alır.

Psikolojik sıkıntılar, biyolojik, çevresel ve sosyal faktörlerin çeşitli şekilde etkileşiminden kaynaklanır (Beck, 1967; 1991b). Problemler, hatalı öğrenme, yanlış ve yetersiz bilgilerden çıkarılan yanlış sonuçlar ve hayal ile gerçeği ayırt edememe gibi bir takım olaylar sonucunda gelişmektedir. Psikopatolojiye sahip kişinin düşünme dinamikleri de çarpıtılmış olabilir. Bunun sebebi, edinilmiş kanının yanlış çıkarımlar, mantık dışı tavırlar sonucu oluşması ve buna bağlı olarak yanıltıcı davranılmasıdır (Beck, 1991a).

Beck'e göre psikopatolojiler, temelde duygusal tepkileri ortaya çıkaran algıların abartılmış ve sürekli hale gelmiş türleridir. Tüm ruhsal bozuklukların, biliş düzeyinde kendine özgü bir çizgisi bulunmaktadır. Psikopatoloji, asıl olarak çocukluk döneminde yapılan yanlış algılama, değerlendirme ve düşünmeye dayanmaktadır. Psikopatoloji, kişinin kendisini, dünyasını ve geleceğini yanlış algılaması, önyargılı biçimde olumsuz değerlendirmesidir (Beck, 1967).

İnsana özgü olan dört temel duygunun her biri bilişsel (algısal) ve davranışsal ilişkilere sahiptir. Örneğin yenilgi, kayıp ve yoksunluk algısı oluştuğunda kişide üzüntü duygusu uyanır ve bu duygunun davranışsal tepkisi kişinin kendini geri çekmesidir. Mutluluk, amaca karşı kazanç ve pekiştirilme durumunun algılanmasını takiben ortaya çıkmaktadır. Kaygı ise, savunmasızlık ve tehdit algısı ile tetiklenir ve bunun da

davranışsal sonucu geri çekilme, donakalma ve savunmaya karşı hazırlıklı değildir. Öfke duygusu tehdidin saldırgan özellikleri algılandığında hissedilir ve bu duygunun davranışsal sonucu saldırıya hazırlıktır. Bu dört duyguyu ortaya çıkaran algılar gerçek olmadığında ya da çarpıtılmış olduğunda psikopatoloji ortaya çıkmaktadır. Patolojik davranışlarda ise bu algılar bozulmuş ve duygular abartılmıştır. Oysa normal tepkilerde bu algılar düşünme süreçlerinden geçirilmiş ve doğruluğu defalarca test edilmiştir (akt. Gökdağ, 2014).

Bilişsel terapi kuramı, psikopatolojiyi durumlara verilen normal bilişsel duygusal davranışsal tepki süreçleri içinde incelemektedir. Elbette her bilişsel, duygusal, davranışsal ve fizyolojik tepki bazı işlevlere hizmet eder; ancak bu tepkiler patoloji durumunda abartılı ve işlevsel olmayan hale gelmeye başlar. Ruhsal bozukluğu olan kişiler, gerçek fiziksel tehdit olmasa da psikososyal veya sembolik tehdit durumlarına gerçekmiş gibi tepki verirler (Weishaar ve Beck, 1989).

Bilişsel kurama göre; psikolojik sorunlar kaynağı belli olmayan, temas edilemeyen güçlerin ürünü değildir. Bu nedenle, psikolojik problemler ayrımların netleştirilmesi, yanlış kavramların düzeltilmesi ve daha uyumlu tutumların öğrenilmesiyle çözülebilir.

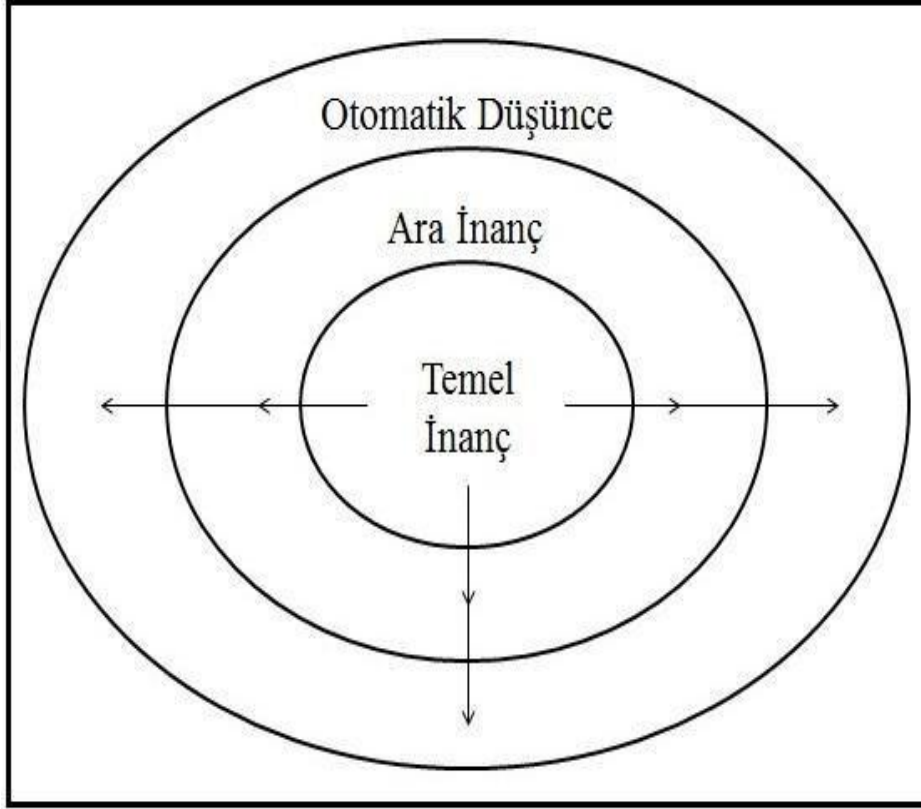
1.4.2.3 Bilişsel Kuram ve Kognitif Yapı

Bilişsel kuram, bilişsel yapıyı kavramlaştırırken ele aldığı bilişleri iki başlık altında inceler. Bu başlıklar, otomatik düşünceler ve şemalardır. Şemalar; ara inançlar ve temel inançlar olarak ikiye ayrılır. Kişinin davranışlarını anlamak için iki temel yapı üzerinde durulmuştur. Bu yapılar, otomatik düşünceler ve bu düşüncelere sebep olduğu düşünülen inançların bulunduğu şemalardır. Şemalar da, ara inançlar ve temel inançlar olarak kendi içinde ikiye ayrılmıştır.

Bazı kuramcılar tarafından anlama kolaylığı sağlanması amacıyla bilişsel yapı üçlü (otomatik düşünce, ara inanç ve temel inanç) olarak sınıflandırılmıştır.

Bazı çalışmacılar bu üçlü yapıyı iç içe geçmiş daireler şeklinde düşünmüş ve en içtekinin en dıştakini etkilediğini savunarak sırasıyla temel inanç, ara inanç ve otomatik düşünce olarak bu katmanlı yapıyı tanımlamışlardır (Türkçapar, 2015).

Kognitif Yapı

2.2.2.3.1. Otomatik Düşünceler

Bilişsel kuramı ortaya çıkaran Aaron Beck, depresif hastalar ile görüşme yaptığı zamanlarda, duygu değişimi yaşadıkları sırada akıllarından geçen bazı negatif düşüncelerin olduğunu gözlemlemiştir. Bu düşüncelerin yoğun bir şekilde hissedilen duygu ile ilişkili olduğunu fark eden Beck (1991a), istem dışı akla geldikleri için bu düşüncelere 'otomatik düşünceler' adını vermiş ve bu otomatik düşünceleri reflekslere benzetmiştir.

Yapılan bir araştırmaya göre, sıradan bir insanın uyanık olduğu bir günde, 16 saatlik süre içerisinde zihninden ortalama 4000 farklı düşüncenin geçtiği saptanmıştır. Bu düşüncelerin bir bölümünü, düşünmeyi istediğimiz veya zihnimizi bazı soru ya da durumlarla yönlendirmemiz neticesinde ortaya çıkan yönlendirilmiş düşünceler oluşturur.

Zihinsel etkinliğin yaklaşık % 13'ü herhangi bir şekilde niyetlenilmeksizin kendiliğinden ortaya çıkan düşüncelerden oluşur (Türkçapar, 2015).

Otomatik düşünceler bireyin kendisi, dünyası ve geleceği ile ilgili iç diyaloglarıdır. Yaşanan durumla doğrudan ilişkili olan, bireyin zihninde kendiliğinden ortaya çıkan, kontrol edilemeyen, çok kolay fark edilemeyen ve doğruluğu birey tarafından analiz edilmeden kabul edilen bu tür düşünceler, önceki olumsuz olay ve değerlendirmelerden etkilenecek şekilde şimdiki olayların yorumlanmasını etkiler. Bu düşünceler herhangi bir mantık süzgecinden geçirilmemiştir, hedefe yönelik düşünce süreçleri gibi bir sürece sahip değildir ve sorgulanmazlar. Diğer insanlara inandırıcı gelmese de kendisi için bu düşünceler inandırıcı ve akla yatkındır (Beck, 1991a; 2001).

Otomatik düşünceler konuşma ya da yazma dilindeki kadar net kelimelere sahip ifade ya da cümleler değildir. Hızlı akan anlam kümesi olarak düşünülebilirler. Sözel ya da imgesel formda olabilirler. Herhangi bir durum esnasında kişinin aklından negatif sözcük veya anlamlardan oluşan cümleler geçebileceği gibi kendi ile ilgili olumsuz imgeler/görüntüler/hayaller de geçebilir.

Kelimelerden oluşmayan bu ürünler de otomatik düşünce olarak düşünülmektedir (Beck, 2001).

BDT kuramına göre; insanların ne düşündükleri ve bununla bağlantılı olarak duygularını ve davranışlarını etkileyen şey aslında bir durumun kendisi değil, genellikle otomatik düşüncelerle kendisini belli eden, o durumla ilgili yapmış olduğu yorumlarıdır (Beck, 2001). Otomatik düşünceler genellikle fark edilmezler, fakat yarattığı duygu hissedilebilir. Otomatik düşüncelerin duygulara sebep olduğunu düşünmek doğru bir yaklaşımdır. Her ne kadar kişi bu düşünceleri fark etmese de otomatik düşüncelerin hissedilen duygudan önce akla geldiği söylenmektedir. Kişinin öncelikle duyguyu hissedip anlamlandırması ve sonrasında, sorgulamayla otomatik düşüncesini fark etmesi bu sanıyı destekler niteliktedir (Beck,1991a; akt. Gökdağ, 2014).

Otomatik düşünceler, her bireyde görülmesine karşın; psikolojik bozukluğu olan kişilerin otomatik düşüncelerinin bozuk, aşırı ve hatalı olduğu belirtilmektedir. Bu kişilerin otomatik düşünceleri, sağlıklı bireylere kıyasla daha hızlı, katı ve kusurludur (Türkçapar, 2007).

Beck'e göre, aynı uyaran karşısında hem farklı kişilerin farklı otomatik düşüncelere sahip olmasının sebebi bireylerin inançlarıdır. Bu inanç ve tutumlar, bilişsel modelde şema kavramı ile açıklanmaktadır. Otomatik düşünceler temeldeki şemaları besleyerek onların kalıcılığını ve sürekliliğini sağlar (Sungur, 2007).

BDT kuramına göre otomatik düşüncelerin saptanması, değerlendirilmesi ve onlarla fonksiyonel bir şekilde yüzleşilmesi, genellikle duygularda olumlu bir değişmeye yol açar (Ergin, 2013).

2.2.2.3.2. Ara İnançlar

Ara inançlar, kişinin kendisi, diğerleri ve dünya ile ilgili geliştirdikleri kural, tutum ve varsayımlarıdır. Ara inançlar, otomatik düşüncelerin bir alt basamağında yer almaktadır. Ara inançlar, yaşam boyunca sıklıkla başvurulan önemli kural ve varsayımlar olarak görülmektedir (Beck, 2001). Ara inançlar, işlevsel olmayan tutumlar olarak da adlandırılmaktadır. Kurallar ve sayılıtlar, sözel olarak ifade edilmeseler de davranışların soyut düzenleyicileridir.

Ara inançlar; kurallar, olması gerekenler, emirler şeklinde olan mutlak bilişlerdir. Bir anlamda ara inançlar, kişinin kendisinin veya diğer insanların davranışları, başlarına gelenler ve yaşantılarla ilgili kalıcı hale gelmiş olan kurallar ve beklentiler olarak görülebilir. İnanç ve sayılıtlar, direkt kişinin kendisinin yaşadığı olaylardan kaynaklanabileceği gibi, başka insanların yaşadığı olaylar üzerinde gözlem yaparak veya başka insanlardan edindikleri bilgilerden kaynaklanır (Türkçapar, 2015).

Ara inançlar, 'iyi bir insan her zaman doğruyu söylemelidir', 'başkasından yardım istememeliyim' gibi kişinin hayatı anlamlandırmasına katkıda bulunan katı değer yargılarıdır (Karahan ve Sardoğan, 2004; akt. Gökdağ, 2014). Ara inançlar, genellikle -meli, -malı gibi koşullu cümleleri şeklindedir ve bazen işlevsiz ve uyum bozucu olabilirler.

Ara inançlar da otomatik düşüncelerle benzer şekilde, psikolojik sıkıntıları olsun veya olmasın tüm bireylerde bulunmaktadır. Ancak ruhsal sıkıntı yaşayan bireylerde bu inançlar daha olumsuz ve şiddetlidir (Karahan ve Sardoğan, 2004).

2.2.2.3.3. Temel İnançlar

Temel inançlar, zihnin en derinlerinde yer alan, katı, global, aşırı genellenmiş, değişime dirençli zihinsel yapı taşlarıdır (Beck, 2001). Temel inançlar kişinin, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgileri nasıl bir araya getireceğini belirleyen ve kendisi, diğerleri ve dünyayla ilgili temel varsayımlarını içeren, geçmiş yaşantı ve deneyimler sonucunda oluşmuş bilişsel yapılardır (Türkçapar, 2015).

Temel inançlar, erken dönem yaşantılarıyla elde edilen deneyimler ve önemli insanlarla yapılan özdeşimler sonucunda oluşur. Daha sonraki yıllarda da benzer deneyimler ve öğrenmeler sonucunda pekişir. Kişilik denilen duygusal ve davranışsal örüntüler yaşamla ve kendilikle ilgili geliştirilen temel inançlardan oluşur.

Çoğu kez temel inanç kavramı şema yerine kullanılmaktadır. Şemaları, temel inanç olarak isimlendirmenin aslında doğru bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Çünkü bilişsel şemalar çok erken zamanlarda edinildiği ve yerleştiği için kişinin ilerleyen yıllardaki inançlarını, duygu ve davranışlarını etkiler (Turk ve Speers, 1983). Ancak ikisi arasında bir takım farklar olduğu da bildirilmiştir. Şemalar, dünyayı nasıl algılayacağımızı belirleyen bilişsel yapıları oluştururken, temel inançlar ise o yapının kişisel deneyimlere dayalı içeriğini oluşturmaktadır. (Beck, 2001).

Beck temel inançları çaresizlik (güç, başarı performans yetersizliğiyle ilgili olanlar), sevilmemeye (duygusal eksikliklerle ilgili olanlar) ve değersizlik (ahlaki eksiklik, suçluluk) temel inançları olarak üç ana grupta toplamıştır.

- *‘Çaresizlik temel inançları;*

Yetersizim, etkisizim, yeteneksizim, beceriksizim, baş edemem.

Güçsüzüm, kontrolsüzüm, değişmem, sıkışmış, kısırlı, kurbanım.

Dayanaksızım, zayıfım, muhtacım, kolayca incinebilirim.

Aşağıyım, başarısızım, kaybedenim, yeterince iyi değilim

- *Sevilmemeye temel inançları;*

Hoşlanılmayacak, istenmeyen, çirkin, sıkıcıyım,

Sevilmiyorum, istenilmiyorum, önemsizim,

Her zaman reddedileceğim, terk edileceğim, hep yalnız kalacağım

Farklıyım, kusurluyum, sevilecek kadar iyi değilim

- *Değersizlik temel inançları;*

Değersiz, kabul edilemez, kötü, hasta, bozuk, hiç, pisliğim

Tehlikeli, zarar verici, zehirli, kötü ruhluyum

Yaşamayı hak etmiyorum ‘ (Türkçapar, 2015)

Temel inançlar çiftler halinde tüm insanların zihinlerinde bulunur. Buna göre, seviliyorum ve sevilmiyorum temel inançları bir aradadır. Psikolojik olarak sağlıklı olan, herhangi bir kişilik bozukluğu olmayan insanlarda olumlu temel inançlar daha fazla etkindir. Ancak geçici olarak örneğin olumsuz bir olayın ardından olumsuz duyguların yaşandığı durumlarda olumsuz temel inançlar aktifleşir. Bu olumsuz olayın ardından kişi depresyona girerse olumsuz temel inanç hakim olmaya devam eder. Kişi bu olayı kısa sürede atlarsa olumlu temel inanç yeniden aktifleşir. Kronik rahatsızlıkları olan veya kişilik bozukluğu olan kişilerde olumlu temel inanç çok zayıftır, hatta yok denecek düzeydedir. Etkin olan genellikle olumsuz temel inançtır (Türkçapar, 2015).

Sonuç olarak en temelde yer alan temel inançlar, ara inançlara, ara inançlar da otomatik düşüncelere sebep olarak kişinin farklı duygular hissedip farklı davranmasına sebep olmaktadır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında nasıl bir yol izlendiği ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

1.5 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evrenini; Özel bir Üniversite Hastanesinin çocuk polikliniğine gelen 7-16 yaş arasındaki çocuk ve ergenler oluşturmaktadır. Örneklemin evreni temsil edebilmesi için; çocukta ve ergende, ölçek doldurmayı engelleyecek düzeyde fiziksel

veya zihinsel engelinin bulunmamasına ölçütleri gözetilmiştir. Örneklem grubu randomize teknikle ve cinsiyet ayırımı yapılmaksızın 82 çocuk ve ergenden oluşmaktadır.

1.6 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Yapılan araştırmanın en önemli sınırlılığı; polikliniğe gelen çocukların çoğunluğunun, sıklıkla ateşin eşlik ettiği hastalık seyri içerisinde olmasıdır. Araştırmanın diğer sınırlılığı; ölçeklerin muayene için doktoru bekleme sırasında doldurulması ve bu sürenin çoğu zaman kestirilememesi. Buna bağlı, doldurulan ölçeklerle, ölçülen verilerin güvenilirliği ile ilgili sınırlılıklar mevcuttur.

Araştırmada en önemli sınırlılık, psikolojik kontrol ölçeğinin sadece anne için olan (A) formunun kullanılmış olmasıdır.

1.7 VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kullanılan ölçekler, özel bir Üniversite Hastanesinin Çocuk Polikliniğine gelen 7-16 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlere uygulanmıştır. Araştırma için gerekli izinler yetkili makamlardan alınmıştır. Kullanılan ölçekler, polikliniğe gelen çocuk, ergen ve ebeveynlerine doldurulmak üzere bizzat araştırmacı tarafından verilmiştir.

1.8 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan çocuk ve ergenlere, Psikolojik Kontrol Ölçeği ve Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği verilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların ebeveynlerine Sosyo Demografik Bilgi formu verilmiştir.

1.8.1 Sosyo Demografik Bilgi Formu

Veri toplama aracının ilk bölümünde, katılımcı ebeveynlerin çocuk ile bağı, yaş, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, aile yapısı, aylık gelir, psikiyatrik hastalık bilgileri ve çocukların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk, psikolojik rahatsızlık durumu,

psikolojik rahatsızlık için ilaç kullanımı, kronik hastalık durumu, kronik hastalık için ilaç kullanımı bilgilerinden oluşan Sosyo-demografik Bilgi Formu yer almaktadır.

1.8.2 Psikolojik Kontrol Ölçeği

Veri toplama aracının ikinci bölümünde Barber (1996) tarafından 16 madde olarak geliştirilen, Olsen vd. (2002) tarafından 16 madde daha eklenerek 32 maddeye çıkarılan, Harma (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılan "Psikolojik Kontrol Ölçeği- Ergen Öz-Değerlendirme Formu" yer almaktadır. Ölçek dörtlü likert tipinde (1: hayır, 2: evet, bazen, 3: evet, çoğu zaman, 4: evet, her zaman) 16 madde "suçluluk yüklemesi" (m5, 6, 7, 11, 12, 16, 18, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31) ve 16 madde "sevginin esirgenmesi" (1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 30, 32) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal ve Türkçe versiyonlarında kesme puanı belirtilmemiştir. Her iki boyutta da puanın yüksekliği ergenlerin ebeveynlerinden psikolojik olarak kontrol edici davranış algısının yüksekliğini ifade eder. Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0,88; "suçluluk yüklemesi" alt boyutu için 0,85; "sevginin esirgenmesi" alt boyutu için 0,80 olarak hesaplanmıştır.

1.8.3 Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği

Veri toplama aracının üçüncü bölümünde Schniering ve Rapee (2002) tarafından geliştirilen ve Ergin (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği bulunmaktadır. Ölçek beşli likert tipinde (0: hiçbir zaman, 4: her zaman) 40 madde ve her biri 10 maddeden oluşan "fiziksel tehdit" (m4, 7, 9, 12, 16, 20, 24, 33, 36,39), "sosyal tehdit" (m1, 6, 8, 14, 18, 21, 25, 29, 31, 32), "kişisel başarısızlık" (m3, 11, 13, 17, 23, 26, 28, 30, 34, 38), "düşmanlık" (m2, 5, 10, 15, 19, 22, 27, 35, 37, 40) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Değerlendirme toplam puan üzerinden yapılmaktadır. Ölçeğin geneli ve alt boyutlardan alınan puanların yüksekliği otomatik düşünce davranışlarındaki yüksekliği ifade etmektedir. Ölçeğin kesme puanı belirtilmemiştir. Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0,93; "fiziksel tehdit" alt boyutu için 0,88; "sosyal tehdit" alt boyutu için 0,90;

“kişisel başarısızlık” alt boyutu için 0,91; “düşmanlık” alt boyutu için 0,82 olarak hesaplanmıştır.

1.9 VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri frekans ve yüzdeler ile; ölçek ve alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve çarpıklık değerleri betimsel istatistikler tablosunda gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınavında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Normal dağılım göstermeyen puanlar uygun dönüşümleri (karekök, logaritmik, inverse) yapılarak normal dağılımı sağlanarak parametrik testler kullanılabilir (Büyüköztürk, 2011:40). Normal dağılım göstermeyen boyut puanları için karekök ve logaritmik dönüşümler yapılarak karşılaştırma ve ilişki analizlerinde parametrik testler kullanılmıştır. Ölçek ve alt boyut puanlarının aile bağı, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı, aylık geliri, psikolojik rahatsızlık durumu, çocuğun kardeşler arasındaki sırası, cinsiyeti değişkenlerine göre karşılaştırmalarda bağımsız iki örneklem t testi; ebeveynin yaşı, öğrenim düzeyi, çocuğun yaşı, çocuk sayısı değişkenlerine göre karşılaştırmalarda ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde gruplar arasında farklılık tespit edildiğinde ikili karşılaştırmalarda LSD post hoc testinden yararlanılmıştır. Çocukların psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşünceleri arasındaki ilişki için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Çocukların psikolojik kontrol algısının otomatik düşünceleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 alınmış olup korelasyon analizinde korelasyon katsayısı 0,20'nin üzerinde olduğunda anlamlılık düzeyi 0,10 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Çocuk ile bağı	Öz annesi	75	91,5
	Diğer	7	8,5
Yaş (39,45±5,69)	35 yaş altı	14	17,1
	36-40 yaş	37	45,1
	40 yaş üzeri	31	37,8
Öğrenim düzeyi	İlköğretim	15	18,3
	Lise	24	29,3
	Üniversite	43	52,4
Çalışma durumu	Çalışmıyor	322	39,0
	Çalışıyor	50	61,0
Aile yapısı	Evli ve birlikte	71	86,6
	Diğer (boşanmış, baba vefat)	11	13,4
Aylık gelir	3000-4000TL	19	23,3
	4000TL üzeri	63	76,8
Psikiyatrik hastalık	Evet	6	7,3
	Hayır	76	92,7

Araştırmaya katılan 82 ebeveynin %91,5'i çocukların öz annesi, %8,5'i diğer (büyükbaba, büyükanne, vb.) yakınıdır. Ebeveyn katılımcıların %17,1'i 35 yaş altı, %45,1'i 36-40 yaş, %37,8'i 40 yaş üzerindedir. Ebeveyn katılımcıların %18,3'ü ilköğretim, %29,3'ü lise, %52,4'ü üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Ebeveyn katılımcıların %86,6'sı evli ve anne-baba birlikte, %13,4'ü boşanmış veya baba vefat etmiştir. Ebeveyn katılımcıların %23,3'ünün aylık geliri 3000-4000TL arası, %76,8'inin aylık geliri 4000TL üzerindedir. Ebeveyn katılımcıların %7,3'ünün psikiyatrik hastalığı bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kız	36	43,9
	Erkek	46	56,1
Yaş (10,87±3,02)	8-9 yaş	19	23,2
	10-11 yaş	32	39,0
	12-13 yaş	17	20,7
	14 yaş ve üzeri	14	17,1
Kardeş sayısı	1 çocuk	24	29,3
	2 çocuk	51	62,2
	3 ve daha fazla	7	8,5
Kaçınıcı çocuk	İlk çocuk	51	62,2
	İkinci ve sonrası	31	37,8
Psikolojik rahatsızlık durumu	Var	4	4,9
	Yok	78	95,1
Psikolojik rahatsızlık için ilaç kullanımı	Evet	0	0,0
	Hayır	82	100,0
Kronik hastalık durumu	Var	4	4,9
	Yok	78	95,1
Kronik hastalık için ilaç kullanımı	Evet	3	3,7
	Hayır	79	96,3

Araştırmaya katılan çocukların %43,9'u kız, %56,1'i erkektir. Çocukların %23,2'si 8-9 yaş, %39'u 10-11 yaş, %20,7'si 12-13 yaş aralığında, %17,1'i 14 yaş ve üzerindedir. Çocukların %29,3'ü tek çocuk, %62,2'si 2 kardeş, %8,5'i 3 ve daha fazla

kardeştir. Çocukların %62,2'si ailede ilk çocuk, %37,8'i ikinci ve sonraki çocuktur. Çocukların 4'ünde psikolojik rahatsızlık bulunmakta olup hiçbiri psikolojik rahatsızlık için ilaç kullanmamaktadır. Çocukların 4'ünde kronik hastalık bulunmakta olup 3'ü kronik hastalığı için düzenli ilaç kullanmaktadır (Tablo 2).

Tablo 3. Ölçek ve Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek ve Alt Boyutlar	Madde Sayısı	n		SS	Çarpıklık
Suçluluk yükleme	16	82	29,21	8,66	0,39
Sevginin esirgenmesi	16	82	22,79	6,12	0,56 ¹
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	32	82	52,00	13,11	0,44
Fiziksel tehdit	10	82	6,98	7,92	0,05 ¹
Sosyal tehdit	10	82	5,62	7,19	0,10 ¹
Kişisel başarısızlık	10	82	5,13	7,25	0,71
Düşmanlık	10	82	11,27	8,03	0,31 ¹
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER	40	82	29,00	23,60	-0,79 ¹

1: Logaritmik dönüşüm sonrası

Çocukların psikolojik kontrol ölçeği toplam puanı $52,00 \pm 13,11$ olarak bulunmuştur (Tablo 3). Alınabilecek en düşük (32) ve en yüksek (128) puanlar dikkate alındığında çocukların psikolojik kontrol algısının “nadiren” düzeyinde olduğu söylenebilir (32-56: nadiren, 57-80: bazen; 81-104: çoğu zaman; 105-128: her zaman). Alt boyutların en düşük (16) ve en yüksek (64) puanları dikkate alındığında suçluluk yükleme algı puanınının ($29,21 \pm 8,66$) “bazen”, sevginin esirgenmesi algı puanınının ($22,79 \pm 6,12$) “nadiren” düzeyinde olduğu söylenebilir (16-28: nadiren, 28,1-40: bazen; 40,1-52: çoğu zaman; 52,1-64: her zaman).

Çocukların otomatik düşünceler ölçeği toplam puanı $29,00 \pm 23,60$ olarak bulunmuştur (Tablo 3). Alınabilecek en düşük (0) ve en yüksek (160) puanlar dikkate alındığında çocukların otomatik düşüncelerinin “hiçbir zaman” düzeyinde olduğu söylenebilir (0-32: hiçbir zaman, 32,1-64: bazen; 64,1-96: sık sayılır; 96,1-128: sık sık; 128,1-160). Alt boyutların en düşük (0) ve en yüksek (40) puanları dikkate alındığında fiziksel tehdit puanının ($6,98 \pm 7,92$), sosyal tehdit ($5,62 \pm 5,13$) ve kişisel başarısızlık ($5,13 \pm 7,25$) puanlarının “hiçbir zaman” düzeyinde; düşmanlık puanlarının ($11,27 \pm 8,03$) “bazen” düzeyinde olduğu söylenebilir (0-8: hiçbir zaman, 8,1-16: bazen; 16,1-24: sık sayılır; 24,1-32: sık sık; 32,1-40).

Tablo 4. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Çocuk ile Bağına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çocuk ile Bağı	n		SS	t	p
Suçluluk yükleme	Öz annesi	75	29,41	8,57	0,70	0,484
	Diğer	7	27,00	10,08		
Sevginin esirgenmesi	Öz annesi	75	22,80	6,15	0,01	0,994
	Diğer	7	22,71	6,26		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	Öz annesi	75	52,21	12,91	0,48	0,633
	Diğer	7	49,71	16,11		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin çocuk ile bağına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$) (Tablo 4).

Tablo 5. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n		SS	F	p
Suçluluk yükleme	A-35 yaş altı	14	28,57	10,94	0,15	0,861

	B-35-40 yaş	37	28,89	9,45		
	C-40 yaş üzeri	31	29,87	6,56		
	A-35 yaş altı	14	22,43	5,72	0,90	0,411
Sevginin esirgenmesi	B-35-40 yaş	37	22,05	6,00		
	C-40 yaş üzeri	31	23,84	6,48		
	A-35 yaş altı	14	51,00	13,46	0,42	0,660
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	B-35-40 yaş			14,40		
		37	50,95			
	C-40 yaş üzeri	31	53,71	11,49		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 6. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Öğrenim Düzeyine Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyine	n	SS	F	p	
Suçluluk yüklemesi	A-İlköğretim	15	30,60	12,12	1,97	0,146
	B-Lise			7,16		
	C-Üniversite	43	27,44	7,80		
Sevginin esirgenmesi	A-İlköğretim	15	22,87	8,52	0,50	0,609
	B-Lise			4,91		
	C-Üniversite	43	22,35	5,87		
	A-İlköğretim	15	53,47	18,39	1,36	0,262

PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	B-Lise	24	55,04	11,29
	C-Üniversite	43	49,79	11,75

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 6).

Tablo 7. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çalışma Durumu	n	SS	t	p	
Suçluluk yükleme	Çalışmıyor	32	31,06	10,39	1,57	0,122
	Çalışıyor	50	28,02	7,22		
Sevginin esirgenmesi	Çalışmıyor	32	22,94	6,47	0,05	0,961
	Çalışıyor	50	22,70	5,96		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	Çalışmıyor	32	54,00	15,18	1,11	0,272
	Çalışıyor	50	50,72	11,58		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 8. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Yapısı	n	SS	t	p
--------------	-------------	---	----	---	---

Suçluluk yükleme	Evli ve birlikte	71	29,27	8,80	0,16	0,874
	Diğer	11	28,82	8,13		
Sevginin esirgenmesi	Evli ve birlikte	71	22,59	6,28	-0,95	0,344
	Diğer	11	24,09	5,05		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	Evli ve birlikte	71	51,86	13,31	-0,25	0,807
	Diğer	11	52,91	12,30		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 8).

Tablo 9. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aylık Gelir	n	SS	t	p	
Suçluluk yükleme	3000-4000TL	19	30,37	10,22	0,66	0,509
	4000TL üzeri	63	28,86	8,20		
Sevginin esirgenmesi	3000-4000TL	19	22,68	6,68	-0,18	0,859
	4000TL üzeri	63	22,83	6,00		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	3000-4000TL	19	53,05	14,89	0,40	0,692
	4000TL üzeri	63	51,68	12,64		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ailenin aylık gelirine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 9).

Tablo 10. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Ebeveynin Psikiyatrik Hastalık

Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Psikiyatrik						
Alt Boyutlar	Hastalık	n		SS	t	p
Suçluluk yüklemesi	Evet	6	26,83	9,64	-0,70	0,489
	Hayır	76	29,39	8,63		
Sevginin esirgenmesi	Evet	6	23,83	6,71	0,34	0,736
	Hayır	76	22,71	6,12		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	Evet	6	50,67	15,46	-0,26	0,798
	Hayır	76	52,11	13,02		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin psikiyatrik hastalık durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 10).

Tablo 11. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n		SS	t	p
Suçluluk yüklemesi	Kız	36	27,86	8,84	-1,25	0,215
	Erkek	46	30,26	8,47		
Sevginin esirgenmesi	Kız	36	21,92	4,88	-1,06	0,293
	Erkek	46	23,48	6,92		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	Kız	36	49,78	12,82	-1,37	0,176
	Erkek	46	53,74	13,21		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 11).

Tablo 12. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	SS	F	p	Anlamlı Fark
Suçluluk yüklemesi	A-8-9 yaş	19	28,95	7,58	0,80	0,496
	B-10-11 yaş	32	27,72	9,89		
	C-12-13 yaş	17	31,65	8,32		
	D-14 yaş ve üzeri	14	30,00	7,46		

Tablo 12. (Devam) Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Sevginin esirgenmesi	A-8-9 yaş	19	21,16	3,86	3,14	0,030	C>A,B,D
	B-10-11 yaş	32	21,94	5,99			
	C-12-13 yaş	17	26,82	7,99			
	D-14 yaş ve üzeri	14	22,07	4,62			
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	A-8-9 yaş	19	50,11	9,89	1,92	0,134	
	B-10-11 yaş	32	49,66	14,07			
	C-12-13 yaş	17	58,47	14,64			
	D-14 yaş ve üzeri	14	52,07	11,23			

Suçluluk yüklemeye alt boyut ve psikolojik kontrol ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 12).

Sevginin esirgenmesi algı puanlarının çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,14$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre 12-13 yaş grubu çocukların sevginin esirgenmesi algı puanları ($26,82\pm7,99$), 8-9 yaş ($21,16\pm3,86$), 10-11 yaş ($21,94\pm5,99$) ve 14 yaş ve üzeri ($22,07\pm4,62$) çocukların sevginin esirgenmesi algı puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 12).

Tablo 13. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Kardeş Sayısına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	SS	F	p	Anlamlı Fark	
Suçluluk yüklemeye	A-Tek çocuk	24	26,13	8,99	5,16	0,008	B>A,C
	B-2 kardeş	51	31,43	7,68			
	C-3 ve üzeri	7	23,57	9,71			
Sevginin esirgenmesi	A-Tek çocuk	24	22,25	4,85	0,62	0,539	
	B-2 çocuk	51	23,12	5,67			
	C-3 ve üzeri	7	22,29	12,07			
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	A-Tek çocuk	24	48,38	13,01	2,76	0,069	
	B-2 çocuk	51	54,55	11,64			

Suçluluk yükleme algı puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=5,16$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre 2 kardeş olan çocukların suçluluk yükleme algı puanları ($31,43\pm 7,68$), ailesinde tek çocuk ($26,13\pm 8,99$) ve 3 ve daha fazla kardeş ($23,57\pm 9,71$) olan çocukların suçluluk yükleme algı puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 13).

Sevginin esirgenmesi alt boyut ve psikolojik kontrol ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 13).

Tablo 14. Psikolojik Kontrol Algı Puanlarının Çocuğun Kardeşler Arasındaki Sırasına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeşler Arasındaki Sıra	n		SS	t	p
Suçluluk yükleme	İlk çocuk	51	29,41	8,48	0,27	0,786
	İkinci ve sonrası	31	28,87	9,09		
Sevginin esirgenmesi	İlk çocuk	51	22,57	5,10	-0,11	0,913
	İkinci ve sonrası	31	23,16	7,59		
PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM	İlk çocuk	51	51,98	11,97	-0,02	0,986
	İkinci ve sonrası	31	52,03	15,02		

Psikolojik kontrol ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun kardeşler arasındaki sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 14).

Tablo 15. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk ile Bağına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çocuk ile Bağı	n		SS	t	p
Fiziksel tehdit	Öz annesi	75	7,16	8,06	0,96	0,340
	Diğer	7	5,00	6,43		
Sosyal tehdit	Öz annesi	75	5,64	7,44	-0,62	0,539
	Diğer	7	5,43	3,78		
Kişisel başarısızlık	Öz annesi	75	5,23	7,50	-0,23	0,819
	Diğer	7	4,14	3,80		

Tablo 15. (Devam) Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk ile Bağına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Düşmanlık	Öz annesi	75	11,45	8,25	0,68	0,498
	Diğer	7	9,29	5,09		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	Öz annesi	75	29,48	24,26	0,12	0,904
	Diğer	7	23,86	15,05		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin çocuk ile bağına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 15).

Tablo 16. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n		SS	F	p
Fiziksel tehdit	A-35 yaş altı	14	8,79	10,25	1,22	0,300

	B-35-40 yaş	37	5,08	5,55		
	C-40 yaş üzeri	31	8,42	8,87		
	A-35 yaş altı	14	5,64	6,05	1,13	0,327
Sosyal tehdit	B-35-40 yaş	37	4,00	4,52		
	C-40 yaş üzeri	31	7,55	9,60		
	A-35 yaş altı	14	4,64	6,40	0,74	0,481
Kişisel başarısızlık	B-35-40 yaş	37	3,84	4,36		
	C-40 yaş üzeri	31	6,90	9,79		

Tablo 16. (Devam) Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

	A-35 yaş altı	14	12,50	10,01	0,20	0,819
Düşmanlık	B-35-40 yaş	37	10,92	8,53		
	C-40 yaş üzeri	31	11,13	6,52		
	A-35 yaş altı	14	31,57	25,06	1,68	0,193
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	B-35-40 yaş	37	23,84	17,22		
	C-40 yaş üzeri	31	34,00	28,53		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 16).

Tablo 17. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Öğrenim Düzeyine Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	n		SS	F	p
Fiziksel tehdit	A-İlköğretim	15	6,53	5,21	1,05	0,239
	B-Lise	24	7,88	8,17		
	C-Üniversite	43	6,63	8,64		
Sosyal tehdit	A-İlköğretim	15	4,27	5,66	1,50	0,239
	B-Lise	24	4,71	7,05		
	C-Üniversite	43	6,60	7,72		
Kişisel başarısızlık	A-İlköğretim	15	3,13	3,36	0,25	0,781
	B-Lise	24	6,08	8,38		
	C-Üniversite	43	5,30	7,55		
Düşmanlık	A-İlköğretim	15	13,27	7,22	1,20	0,306
	B-Lise	24	12,29	8,47		
	C-Üniversite	43	10,00	8,00		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	A-İlköğretim	15	27,20	14,34	0,45	0,640
	B-Lise	24	30,96	26,05		
	C-Üniversite	43	28,53	25,11		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 17).

Tablo 18. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çalışma Durumu	n		SS	t	p
Fiziksel tehdit	Çalışmıyor	32	7,06	6,97	0,57	0,570
	Çalışıyor	50	6,92	8,54		
Sosyal tehdit	Çalışmıyor	32	4,44	5,27	-1,21	0,230
	Çalışıyor	50	6,38	8,15		
Kişisel başarısızlık	Çalışmıyor	32	3,88	5,29	-1,40	0,165
	Çalışıyor	50	5,94	8,21		
Düşmanlık	Çalışmıyor	32	13,34	8,10	1,90	0,061
	Çalışıyor	50	9,94	7,77		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	Çalışmıyor	32	28,72	19,00	0,24	0,810
	Çalışıyor	50	29,18	26,31		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 18).

Tablo 19. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Yapısı	n		SS	t	p
--------------	-------------	---	--	----	---	---

Fiziksel tehdit	Evli ve birlikte	71	6,13	7,22	-2,37	0,020
	Diğer	11	12,45	10,23		
Sosyal tehdit	Evli ve birlikte	71	4,68	6,07	-2,67	0,009
	Diğer	11	11,73	10,64		
Kişisel başarısızlık	Evli ve birlikte	71	4,65	6,52	-1,11	0,272
	Diğer	11	8,27	10,72		
Düşmanlık	Evli ve birlikte	71	11,52	8,44	0,72	0,472
	Diğer	11	9,64	4,46		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	Evli ve birlikte	71	26,97	21,66	-1,61	0,111
	Diğer	11	42,09	31,77		

Fiziksel tehdit puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,37$; $p<0,05$). Diğer (anne-baba boşanmış, ebeveyn ölmüş) çocukların fiziksel tehdit puanları ($12,45\pm 10,23$), anne-babası evli ve birlikte olan çocukların puanlarından ($6,13\pm 7,22$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

Sosyal tehdit puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,67$; $p<0,05$). Diğer (anne-baba boşanmış, ebeveyn ölmüş) çocukların sosyal tehdit puanları ($11,73\pm 10,64$), anne-babası evli ve birlikte olan çocukların puanlarından ($4,68\pm 6,07$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve kişisel başarısızlık, düşmanlık alt boyut puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 19).

Tablo 20. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aylık Gelir	n		SS	t	p
	3000-4000TL	19	6,05	8,20	-0,80	0,424
Fiziksel tehdit	4000TL üzeri	63	7,25	7,88		
	3000-4000TL	19	6,21	9,29	-0,41	0,683
Sosyal tehdit	4000TL üzeri	63	5,44	6,51		
	3000-4000TL	19	5,32	8,29	0,01	0,998
Kişisel başarısızlık	4000TL üzeri	63	5,08	6,98		
	3000-4000TL	19	10,74	7,79	-0,33	0,744
Düşmanlık	4000TL üzeri	63	11,43	8,15		
	3000-4000TL	19	28,32	26,70	-0,55	0,582
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	4000TL üzeri	63	29,21	22,82		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ailenin aylık gelirine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 21. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Ebeveynin Psikiyatrik Hastalık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Psikiyatrik						
Alt Boyutlar	Hastalık	n	Ort.	SS	t	p
	Evet	6	7,50	1,38	1,33	0,189
Fiziksel tehdit	Hayır	76	6,93	8,22		

	Evet	6	6,67	9,35	0,29	0,776
Sosyal tehdit	Hayır	76	5,54	7,06		
	Evet	6	4,67	5,61	0,09	0,933
Kişisel başarısızlık	Hayır	76	5,17	7,39		
	Evet	6	8,50	5,32	-0,88	0,384
Düşmanlık	Hayır	76	11,49	8,19		
	Evet	6	27,33	11,84	0,59	0,555
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	Hayır	76	29,13	24,33		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının ebeveynin psikiyatrik hastalık durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 21).

Tablo 22. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n		SS	t	p
	Kız	36	7,14	8,14	0,16	0,874
Fiziksel tehdit	Erkek	46	6,85	7,83		

Tablo 22. (Devam) Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Sosyal tehdit	Kız	36	5,28	6,19	-0,23	0,815
---------------	-----	----	------	------	-------	-------

	Erkek	46	5,89	7,94		
	Kız	36	5,50	6,13	0,71	0,482
Kişisel başarısızlık	Erkek	46	4,85	8,07		
	Kız	36	9,50	7,59	-1,79	0,078
Düşmanlık	Erkek	46	12,65	8,17		
	Kız	36	27,42	21,10	-0,83	0,410
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	Erkek	46	30,24	25,55		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 22).

Tablo 23. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	SS	F	p	
	A-8-9 yaş	19	6,26	6,35	1,40	0,248
	B-10-11 yaş	32	5,88	7,87		
Fiziksel tehdit	C-12-13 yaş	17	6,47	7,20		
	D-14 yaş ve üzeri	14	11,07	10,07		

Tablo 23. (Devam) Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Yaşına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Sosyal tehdit	A-8-9 yaş	19	5,16	4,61	0,80	0,497
---------------	-----------	----	------	------	------	-------

	B-10-11 yaş	32	5,53	7,78		
	C-12-13 yaş	17	3,35	3,48		
	D-14 yaş ve üzeri	14	9,21	10,60		
	A-8-9 yaş	19	4,68	4,20	0,46	0,712
	B-10-11 yaş	32	4,19	6,70		
Kişisel başarısızlık	C-12-13 yaş	17	4,41	5,94		
	D-14 yaş ve üzeri	14	8,79	11,60		
	A-8-9 yaş	19	13,32	9,79	1,81	0,152
	B-10-11 yaş	32	9,19	7,48		
Düşmanlık	C-12-13 yaş	17	13,76	7,89		
	D-14 yaş ve üzeri	14	10,21	5,70		
	A-8-9 yaş	19	29,42	19,33	1,31	0,277
	B-10-11 yaş	32	24,78	23,76		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	C-12-13 yaş	17	28,00	19,70		
	D-14 yaş ve üzeri	14	39,29	31,16		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 23). Tablo 24. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Kardeş Sayısına Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	SS	F	p	Anlamlı Fark	
Fiziksel tehdit	A-Tek çocuk	24	8,13	10,84	0,13	0,883	
	B-2 kardeş	51	6,51	6,60			
	C-3 ve üzeri	7	6,43	5,09			
Sosyal tehdit	A-Tek çocuk	24	6,75	8,24	0,39	0,681	
	B-2 çocuk	51	4,96	6,76			
	C-3 ve üzeri	7	6,57	6,90			
Kişisel başarısızlık	A-Tek çocuk	24	5,79	8,42	0,09	0,915	
	B-2 çocuk	51	5,12	7,12			
	C-3 ve üzeri	7	3,00	2,83			
Düşmanlık	A-Tek çocuk	24	7,67	6,91	3,79	0,027	B>A
	B-2 çocuk	51	12,96	8,11			
	C-3 ve üzeri	7	11,29	7,95			
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	A-Tek çocuk	24	28,33	28,72	1,22	0,302	
	B-2 çocuk	51	29,55	22,35			
	C-3 ve üzeri	7	27,29	13,73			

Fiziksel tehdit, sosyal tehdit, kişisel başarısızlık alt boyut ve çocukların otomatik düşünceleri ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 24).

Düşmanlık alt boyut puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,79$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre 2 kardeş olan çocukların düşmanlık puanları ($12,96\pm 8,11$), ailesinde tek çocuk olan çocukların puanlarından ($7,67\pm 6,91$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 24).

Tablo 25. Çocukların Otomatik Düşünceleri Puanlarının Çocuğun Kardeşler Arasındaki

Sırasına Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeşler		n	Ort.	SS	t	p
	Arasındaki Sıra						
Fiziksel tehdit	İlk çocuk		51	6,53	8,53	-1,11	0,269
	İkinci ve sonrası		31	7,71	6,87		
Sosyal tehdit	İlk çocuk		51	5,14	6,91	-1,39	0,169
	İkinci ve sonrası		31	6,42	7,68		
Kişisel başarısızlık	İlk çocuk		51	4,86	7,41	-0,99	0,324
	İkinci ve sonrası		31	5,58	7,06		
Düşmanlık	İlk çocuk		51	10,69	7,94	-0,84	0,403
	İkinci ve sonrası		31	12,23	8,21		
ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER TOPLAM	İlk çocuk		51	27,22	23,78	-1,21	0,231
	İkinci ve sonrası		31	31,94	23,40		

Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun kardeşler arasındaki sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 25).

Tablo 26. Çocukların Psikolojik Kontrol ve Otomatik Düşünce Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar			5	6	7	8		
	2	3	4					
1-Suçluluk yükleme	r	0,60**	0,92**	0,24**	0,15	0,17	0,49**	0,35**
2-Sevginin esirgenmesi	1	0,85**	0,31**	0,18	0,21*	0,47**	0,39**	
		1	0,29**	0,17	0,20*	0,55**	0,40**	
3-PSİKOLOJİK KONTROL TOPLAM								
4-Fiziksel tehdit			1	0,55**	0,56**	0,36**	0,76**	
5-Sosyal tehdit				1	0,65**	0,29**	0,72**	
6-Kişisel başarısızlık					1	0,27**	0,69**	
7-Düşmanlık						1	0,67**	
							1	
8-ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER								

*: $p<0,10$ **: $p<0,05$

Psikolojik kontrol ölçeği suçluluk yükleme algısı ile çocuğun fiziksel tehdit ($r=0,24$; $p<0,05$), düşmanlık ($r=0,49$; $p<0,05$) ve otomatik düşünceler toplam ($r=0,35$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 26).

Psikolojik kontrol ölçeği sevginin esirgenmesi algısı ile çocuğun fiziksel tehdit ($r=0,31$; $p<0,05$), kişisel başarısızlık ($r=0,21$; $p<0,10$), düşmanlık ($r=0,47$; $p<0,05$) ve

otomatik düşünceler toplam ($r=0,39$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 26).

Psikolojik kontrol ölçeği toplam puanları ile çocuğun fiziksel tehdit ($r=0,29$; $p<0,05$), kişisel başarısızlık ($r=0,20$; $p<0,10$), düşmanlık ($r=0,55$; $p<0,05$) ve otomatik düşünceler toplam ($r=0,40$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 26).

Tablo 27. Çocuğun Otomatik Düşüncelerinin Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		Bağımsız Değişkenler	B	SH _B	β	t	p
Model 1	Fiziksel tehdit	Sabit	-0,900	0,656		-1,371	0,174
		<i>Suçluluk yükleme</i>	0,004	0,007	0,086	0,646	0,520
		<i>Sevginin esirgenmesi</i>	1,086	0,561	0,257	1,935	0,057
R=0,316 F _(2,79) =4,38	R ² =0,100 p=0,016	$\Delta R^2=0,077$					
Model 2	Sosyal tehdit	Sabit	-0,313	0,691		-0,454	0,651
		<i>Suçluluk yükleme</i>	0,004	0,007	0,067	0,489	0,626
		<i>Sevginin esirgenmesi</i>	0,597	0,591	0,139	1,011	0,315
R=0,187 F _(2,79) =1,43	R ² =0,035 p=0,245	$\Delta R^2=0,011$					
Model 3	Kişisel başarı	Sabit	-0,545	0,683		-0,798	0,428
		<i>Suçluluk yükleme</i>	0,003	0,007	0,063	0,463	0,645
		<i>Sevginin esirgenmesi</i>	0,741	0,584	0,173	1,267	0,209
R=0,316 F _(2,79) =002	R ² =0,100 p=0,016	$\Delta R^2=0,077$					
Model 4	Düşmanlık	Sabit	25,913	10,350		-2,504	0,014
		<i>Suçluluk yükleme</i>	0,297	0,109	0,321	2,720	0,008

		<i>Sevginin esirgenmesi</i>					
		21,203	8,853	0,283	2,395	0,019	
R=0,316	R ² =0,100	□R ² =0,077					
F _(2;79) =002	p=0,016						
Model 5	ÇOCUK OTOMATİK DÜŞÜNCELER	Sabit	-0,352	0,558	-0,632	0,529	
		<i>Suçluluk yüklemesi</i>	0,008	0,006	0,182	1,432	0,156
		<i>Sevginin esirgenmesi</i>	1,068	0,477	0,285	2,238	0,028
R=0,316	R ² =0,100	□R ² =0,077					
F _(2;79) =002	p=0,016						

Model 1 (Fiziksel tehdit bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile fiziksel tehdit otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 1) uygun olduğu görülmektedir (F_(2;79)=4,38; p<0,05). Psikolojik kontrol algısı, fiziksel tehdit otomatik düşüncesindeki değişimin yaklaşık %8'ini açıklamaktadır (□R²=0,077) (Tablo 27).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde sevgiyi esirgeme algısının, fiziksel tehdit üzerinde pozitif yönlü, anlamlı ve önemli (t=3,86; β=0,26; p<0,10) etkiye sahip olduğu; suçluluk yüklemesi algısının anlamlı etkiye sahip olmadığı (p>0,05) tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre fiziksel tehdit otomatik düşüncesinin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

$$\text{Fiziksel tehdit} = -0,90 + 0,26 * \text{sevgiyi esirgeme} + 0,09 * \text{suçluluk yüklemesi}$$

Model 2 (Sosyal tehdit bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile sosyal tehdit otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 2) uygun olmadığı görülmektedir (F_(2;79)=1,43; p>0,05). Psikolojik kontrol algısı, sosyal tehdit otomatik düşüncesindeki değişimin yalnızca %1'ini açıklayabilmektedir (□R²=0,011) (Tablo 27).

Model 3 (Kişisel başarısızlık bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile kişisel başarısızlık otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 3) uygun olmadığı görülmektedir ($F_{(2;79)}=1,95$; $p>0,05$). Psikolojik kontrol algısı, kişisel başarısızlık otomatik düşüncesindeki değişimin yalnızca %2'sini açıklayabilmektedir ($\square R^2=0,023$) (Tablo 27).

Model 4 (Düşmanlık bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile düşmanlık otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 4) uygun olduğu görülmektedir ($F_{(2;79)}=166,19$; $p<0,05$). Psikolojik kontrol algısı, düşmanlık otomatik düşüncesindeki değişimin yaklaşık %27'sini açıklamaktadır ($\square R^2=0,273$) (Tablo 27).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde suçluluk yüklemesi ($t=2,72$; $\beta=0,32$; $p<0,05$) ve sevgiyi esirgeme ($t=2,40$; $\beta=0,28$; $p<0,05$) algılarının düşmanlık üzerinde pozitif yönlü, anlamlı ve önemli etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Regresyon katsayısının önemliliği incelendiğinde suçluluk yüklemesi algısının, sevgiyi esirgeme algısına göre düşmanlık otomatik düşüncesi üzerinde daha fazla öneme sahip olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre düşmanlık otomatik düşüncesinin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

$$\text{Düşmanlık} = -25,91 + 0,32 * \text{suçluluk yüklemesi} + 0,28 * \text{sevgiyi esirgeme}$$

Model 5 (Otomatik düşünceler genel bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile otomatik düşünceler genel bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 5) uygun olduğu görülmektedir ($F_{(2;79)}=8,43$; $p<0,05$). Psikolojik kontrol algısı, otomatik düşünceler genelindeki değişimin yaklaşık %16'sını açıklamaktadır ($\square R^2=0,155$) (Tablo 27).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde sevgiyi esirgeme algısının, otomatik düşünceler genel üzerinde pozitif yönlü, anlamlı ve önemli ($t=2,24$; $\beta=0,26$; $p<0,05$) etkiye sahip olduğu; suçluluk yüklemesi algısının anlamlı etkiye sahip olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre otomatik düşünceler genel otomatik düşüncesinin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

Otomatik düşünceler genel = $-0,35 + 0,29 * \text{sevgiyi esirgeme} + 0,18 * \text{suçluluk yüklemesi}$

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerinde etkisinin olup olmadığını anlamaya çalışmak, aralarında bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmeye çalışmak ve varsa bu ilişkinin ne yönde olduğunu ortaya koymaktır.

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilere, istatistiksel analizler uygulanmış ve sonucunda elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Araştırmada önce, psikolojik kontrol algı puanlarının, aile bağı, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı, aylık geliri, psikolojik rahatsızlık durumu, çocuğun kardeşler arasındaki sırası, cinsiyet gibi demografik değişkenlere göre bulunan bulgular tartışılmıştır. Araştırmada psikolojik kontrol, iki boyut olarak ölçülmüştür. Bu boyutlardan birincisi suçluluk yüklemesi; ikincisi ise sevgi esirgemesidir.

Psikolojik kontrol üzerinde önemli çalışmalar yapan Barber ve Harmon'a göre (2002) psikolojik kontrolün içeriğinde şunlar yer alır: Suçluluk duygusu yüklemesi; çocuğu ebeveynlerinin isteklerine uymaya zorlayan, suçluluk duygusu yaratacak stratejilerin kullanılmasıdır. Sevginin esirgenmesi ise; ebeveynlerin dikkatlerini, ilgilerini, bakımlarını, sevgilerini çocuğun, belirlenen standartlara uymasına bağlı olarak koşullu sevgi ya da sevginin esirgenmesi yöntemlerini göstermektedir.

Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermek, onların özgürce kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak ya da davranışlarında özerk olmalarını sağlamak yerine onların düşüncelerine, duygularına, ebeveynlerine bağlılık düzeylerine zorla girişimlerde bulunurlar ve bu yönde bir sosyalleşme baskısı kurarlar (Barber, 1996; akt. Özden, 2013).

Psikolojik kontrol algı puanlarının çocuğun yaşına göre karşılaştırma sonuçlarına bakıldığında, sevginin esirgenmesi algı puanlarının, çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 12-13 yaş grubu çocukların sevginin esirgenmesi algı puanları, 8-9 yaş, 10-11 yaş ve 14 yaş ve üzeri çocukların sevginin esirgenmesi algı puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedeni, ergenliğe giriş yaşının başlangıcı genellikle kızlarda 12, erkeklerde ise 13 olarak belirtilmiştir (Aydın, 2006). Bu dönemin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, önemli fizyolojik, psikolojik ve duygusal değişimlerin olduğu bilinmektedir. Bu bulgu, ergenlikte ebeveynle yaşanan çatışma ve bireyselleşme döneminde görülebilecek değişikliklerle ilişkilendirilebilir.

Psikolojik kontrol algısı, aile yapısına göre farklılık göstermemektedir ve bu bulgu literatürle uyum sağlamaktadır. Öngider (2006) yaptığı çalışmada, evli ve boşanmış ailelerde, algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun kişilik uyumu açısından, ebeveyn kabul reddi ile anne baba arasındaki çatışmanın, anne babanın evli ya da boşanmış olmasından daha önemli olduğu belirtilmiştir (Tezcan, 2015).

Ailede kardeş sayısına göre, psikolojik kontrol algısı incelendiğinde, suçluluk yüklemesi algısının 2 kardeş olan ailelerde, tek ve ikiden daha fazla çocuklu ailelere göre anlamlı derecede daha fazla olduğu görülmektedir. Literatürde kardeş sayısına göre psikolojik kontrol algısını karşılaştıran çalışmaya henüz rastlanmamış olmakla birlikte, bu çalışmada iki kardeş olan çocukların algıladıkları suçluluk yüklemesi puanları yüksek bulunmuştur.

Barber'ın (1996), psikolojik kontrol algısı ve etkilerini araştırdığı derleme çalışmasında, depresif kişilerin, ebeveynlerini psikolojik kontrol uygulayan, aşırı müdahaleci, suçluluk hissettiren, olumsuz olarak değerlendiren, kişiler olarak hatırladıklarına işaret eder.

Araştırmanın ikinci bölümünde, çocukların otomatik düşünceleri puanlarının, aile bağı, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı, aylık geliri, psikolojik rahatsızlık durumu, çocuğun kardeşler arasındaki sırası, cinsiyet gibi demografik değişkenlere göre bulunan bulgular tartışılmıştır.

Araştırmada, çocukların otomatik düşünceleri puanlarının aile yapısına göre karşılaştırmasını içeren analizlere baktığımızda; anne babası boşanmış ya da ölmüş çocukların, anne babası evli ve birlikte olan çocuklara göre fiziksel tehdit (bir kaza geçireceğim) ve sosyal tehdit (çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek) algılarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, aile yapısının olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimi üzerindeki etkisini, ortaya koymaktadır.

Çocukların otomatik düşünceleri ile ilgili bulgularda, düşmanlık (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) alt boyutunun iki kardeşli olan çocuklarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, ailede tek çocuk olma durumunda ortaya çıkması beklenmeyecek ancak, iki kardeş olma durumunda ortaya çıkabilecek kardeş kıskançlığı ile açıklanabilir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, çocukların algıladıkları psikolojik kontrol puanları ile otomatik düşünce puanları arasındaki korelasyon incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın en önemli bulgularından biri elde edilmiştir. Bu bulgu, çocukların algıladıkları psikolojik kontrol ile otomatik düşünceleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olmasıdır. Bu bulgu, araştırmanın hipotezini doğrular niteliktedir.

Beck'in bilişsel teorisine göre, çocukluk çağındaki deneyimler öğrenme yoluyla bazı temel düşünce, sayıltı ve inanç sistemlerinin oluşmasına neden olur. Otomatik düşüncelerin gelişimini etkileyen pek çok faktör olduğu yapılan birçok araştırmada ortaya konulmaktadır. Çocuğun erken dönem yaşantılarının ve etkileşimlerinin niteliğinin otomatik düşüncelerin ne yönde gelişeceğini etkileyen önemli bir faktör olduğu literatür ile paralel olarak, bu çalışma ile de ortaya konulmaktadır.

Çalışmada, çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrol arttıkça, olumsuz otomatik düşüncelerinin de arttığı görülmektedir. Psikolojik kontrol yöntemini uygulayan ebeveynlerin çocuklarını değersizleştirdikleri, duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını kısıtlayarak ve yönlendirmeye çalışarak çocuklar üzerinde hakimiyet kurmaya çalıştıkları düşünülürse, çocuğun kendisini değersiz, sevmeye değmeyen, yetersiz biri olarak görmesi ve kendisini bu şekilde içselleştirmesi mümkün olabilir.

Çalışmada ortaya çıkan bulgulara bakıldığında, psikolojik kontrol algısında suçluluk yüklemeye boyutu arttıkça; çocuğun fiziksel tehdit (bir kaza geçireceğim) ve

düşmanlık (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) değerlendirmesine yönelik otomatik düşüncelerinin de arttığı görülmektedir.

Psikolojik kontrol algısının sevginin esirgenmesi boyutu arttıkça çocuğun fiziksel tehdit, (bir kaza geçireceğim) kişisel başarısızlık (hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam) ve düşmanlık (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) değerlendirmesine yönelik otomatik düşüncelerinin de arttığı görülmektedir.

Çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrolün, fiziksel tehdit (başıma bir şey gelecek), kişisel başarısızlık (hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam), düşmanlık (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) ve otomatik düşünceler toplam puanı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Ülkemizde, çocukların otomatik düşüncelerinin gelişimi üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte literatürde, bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çivitçi'ye (2006) göre, katı disipline ve olumsuz düşüncelere sahip anne babaların çocuklarında mantık dışı inançlar daha çok gözlenmekte ve bu yüzden kaygı düzeyleri yükselmektedir (Pekdemir, 2015).

Araştırmanın son bölümünde, temel amaç doğrultusunda, psikolojik kontrol algısı ve alt boyutları ile otomatik düşünceler ve alt boyutları arasındaki ilişkinin yordanmasına yönelik modeller oluşturulmuştur.

Model 1: Psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşüncenin fiziksel tehdit boyutu arasındaki ilişkiyi gösteren modelin uygun olduğu görülmektedir. Bu modele göre; çocukların ebeveynleri tarafından sevginin koşula bağlandığı, ebeveynlerinin istedikleri standartlara uygun davrandıklarında sevildiklerini algıladıklarında, başıma bir şey gelecek, bir kaza geçireceğim vb. düşünceleri içeren fiziksel tehdit otomatik düşüncelerinin arttığı ve bu psikolojik kontrol algısının otomatik düşünceler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Model 2: Psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşüncelerin sosyal tehdit boyutu arasındaki ilişkiyi gösteren modelin uygun olmadığı görülmektedir. Çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrol algısı ile sosyal tehdit (çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek) otomatik düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Model 3: Psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşüncesinin kişisel başarısızlık boyutu arasındaki ilişkinin de uygun olmadığı görülmektedir. Psikolojik kontrol algısının, kişisel başarısızlık (hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam) otomatik düşüncesi arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır.

Model 4: Psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşüncenin düşmanlık boyutu arasındaki ilişkiyi gösteren modelin uygun olduğu görülmektedir. Bu modele göre çocuklar ebeveynlerinden psikolojik kontrol algıladıklarında, ‘eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır’ gibi düşmanlık içeren otomatik düşünceler de artmaktadır. Bulgulara baktığımızda, çocuklar ebeveynlerinin kendilerine suçluluk yükleyici stratejiler uyguladıklarında ve sevgilerini koşullu olarak verdiklerini algıladıklarında ‘eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır’ gibi düşmanlık içeren otomatik düşünceler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Yapılan regresyon analizine göre; çocukların, ebeveynlerini; kendi isteklerine uymaya zorlayan ebeveyn olarak algıladıklarında, düşmanlık otomatik düşüncelerinin üzerinde daha önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Model 5: Psikolojik kontrol algısı alt boyutlarıyla, otomatik düşünceler arasındaki ilişkiyi gösteren modelin uygun olduğu görülmektedir. Bu modele göre, çocukların algıladıkları psikolojik kontrolün, otomatik düşüncelerin üzerinde olumlu anlamlı ve pozitif yönde etkisi olduğu görülmektedir. Ancak suçluluk yüklemeye algısının anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Suçluluk duygusu yüklemeye; çocuğu ebeveynlerinin isteklerine uymaya zorlayarak, suçluluk duygusu yüklemeye yönelik stratejilerin kullanılmasıdır. Sevginin esirgenmesi ise; ebeveynlerin dikkatlerini, ilgilerini, bakımlarını, sevgilerini çocuğun, koyulan standartlara uymasına bağlı olarak koşullu sevgi ya da sevginin esirgenmesi yöntemlerini göstermeleridir.

Sonuç olarak; çocukluk olumsuz bilişsel yapının gelişimini etkileyen faktörlerin araştırılması için, önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimini araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Aile, otomatik düşüncelerin gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. O halde ebeveynlerin kontrolünün niteliği de otomatik düşüncelerin gelişiminde etkilidir. Bu amaçla,

çocukların otomatik düşüncelerinin gelişiminde algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada ortaya konulmuştur ki; algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimi üzerinde önemli, etkili ve pozitif yönde etkileri vardır.

Yapılan birçok araştırmada görülmüştür ki; erişkin dönemde görülen psikolojik sorunların büyük bir çoğunluğunun kökeni çocukluk yada ergenlik dönemine dayanmaktadır (Kim-Cohen ve ark., 2003; akt. Ergin, 2013). Bilişsel davranışçı terapi kuramının temel varsayımlarından birisi olumsuz otomatik düşüncelerin psikopatoloji gelişiminde önemli bir role sahip olduğudur.

Bu çalışma ile, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimine etki eden faktörlerin belirlenmesine katkı sağlanmıştır. Psikolojik sorunların önlenmesinde öncelikle çocukluk döneminin gözden geçirilmesi, sorunların erken dönemde fark edilerek koruyucu tedbirlerin alınması ve çocuğa gerekli olan desteğin sağlanması, sağlıklı gelecek nesiller için ruh sağlığını koruyucu önlemlerdir.

Ülkemizde çocuk ve ergenlerde BDT uygulamaları her geçen gün artmaktadır. Erken çocukluk dönemi BDT uygulamalarının ilginç ve önemli bir özelliği de psikopatolojilerin tedavisinin yanı sıra, önlenmesinde de bu terapötik yaklaşımın kullanılmasıdır. Oyun çağı çocukluğu döneminde dayanıklılığı geliştirme programları özellikle anksiyete üzerine odaklanmaktadır (Özcan ve Çelik, 2017). Bu nedenle benzer bir yaklaşımla ailelere yönelik çalışmalarla, ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrol yöntemlerinin yarattığı etkiler hakkında bilgilendirme çalışmaları oluşturulabilir.

Ebeveyn tutumunun önemi ve etkileri üzerine çalışmalar, başlangıcı çok eskilere dayanarak ve pek çok bilim dalının yer aldığı geniş bir platformda artarak devam etmektedir. Ebeveyn tutumu, yaklaşımı ve kontrolünün etkilerinin ortaya konulduğu pek çok çalışmanın olduğu biliniyor. Bu çalışma ile de ebeveyn tutumu, yaklaşımı ve kontrolünün, psikopatolojinin gelişiminde önemli ve etkili olduğu ortaya konulmuştur. Öyleyse, ebeveynlerin kontrol yöntemlerinin uygun biçimlerinin ne olduğu yapılandırılmış, eğitim programları veya farklı eğitsel yöntemler kullanılarak aktarılmalıdır. Böylece psikopatoloji gelişimine neden olan faktörlerin koruyucu önlemlerle engellenmesi sağlanabilir.

Ülkemizde, çocukların otomatik düşünceleri üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, çocuklarda BDT yaklaşımlarına ilgi arttıkça, bu alanda araştırmaların da artacağı düşünölmektedir. Bu çalışma ile çocuklarda BDT yaklaşımlarına katkı sağlanacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Adolescent Problem Behavior: Revisiting Stattin & Kerr. [Article]. *Child Development*, 75(3), 781-796.
- Alizadeh, S., Abu Talib MB. (2011). Relationship between parenting style and children's behavior problems. *Asian Social Science*. 7(12): 195-200
- Allen, J. P., Hauser, S. T., Eickholt, C., Bell, K. L., ve O'Connor, T. G. (1994). Autonomy and relatedness in family interactions as predictors of expressions of negative adolescent affect. *Journal of Research on Adolescence*, 4, 535-552.
- Altay, D. (2012). Ebeveyn kabul reddi ile ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Aydın, B. (2006). Çocuk ve Ergen Psikolojisi. (2. Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber, B. K. (2002). Reintroducing parental psychological control. B.K., Barber (Ed.), *Intrusive Parenting: How Psychological Control affects children and adolescents* (ss. 3-13). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. B. K. Barber, (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (1552). Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Maughan, S. L. Ve Olsen, J. A. (2005). Patterns of parenting across adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 5-16.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A. ve Maughan, S. L. (2005). Parental support, psychological control and behavioral control: Assessing relevance across time, method and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70, 1-151.
- Baumrind, D. (1965). Parental control and parental love. *Children*, 12, 230-234.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, Experimental and Theoretical Aspects*. New York: Hoeber.
- Beck, A. T. (1991a). *Cognitive Therapy and Emotional Disorders*. Londra: Penguin Psychology.
- Beck, A. T. (1991b). *Cognitive Therapy: A 30-Years Retrospective*. *American Psychologist*, 46, 368-375.
- Beck, A.T. (1976). *Cognitive Therapy and the Emotional Disorders*. New York, International Universities Press.

- Beck, J. (2001). Bilişsel terapi temel ilkeler ve ötesi (çev. N. Hisli Şahin; çev.ed. F. Balkaya ve A. İlden Koçkar). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları
- Bowlby, J. (1980). Attachment and Loss: Loss, separation and depression (cilt 3). New York: Basic Books.
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. ve Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 63, 391-400.
- Bulut-Serin, N. B., ve Aydınoglu, N. (2011). Relationships among life satisfaction, anxiety and automatic thoughts of candidate teachers. *Nwsa: Education Sciences*, 6(1), 1335-1343.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (14. Baskı). Ankara, PEGEM Akademi. 2011.
- Clark, R. M. (1993). Homework-focused parenting practices that that positively affect students achievement. N. F. Chavkin, (Ed.), *Families and schools in a pluralistic society* içinde (85-105). Albany, NY: State University of New York.
- Corey, G. (2005). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları. (Çev. Tuncay Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Criss, M.M., Shaw, D.S. ve Ingoldsby, E.M. (2003). Mother-son positive synchrony in middle childhood: Relation to antisocial behavior. *Social Development*, 12, 379-400.
- Çelik, E. G., (2015). Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Çivitci, A. (2006). Ergenlerde mantık dışı inanç ve sürekli kaygı ilişkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(12), 27-39.
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dishion TJ, McMahon RJ. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: a conceptual and empirical formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review* 1:61-75.
- Dye, S. O. (1980). *The Influence of Rational-Emotive Education on the Self-Concept of Adolescents Living in a Residential Group Home*. Doctoral dissertation, University of Virginia.
- Ergin, D. A. (2013). *Ankara'da yaşayan ilköğretim öğrencilerinde olumsuz otomatik düşüncelerin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L. ve Sellers, E. B. (1999). Adolescents' well-being as a function of perceived interparental consistency. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 599-610.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L. ve Williams-Wheeler, M. (2004). Parental Influences on Ford, T., Goodman, R. ve Meltzer, H. (1999). The British Child and Adolescent Mental

- Health Survey 1999: The prevalence of DSM IV Disorders, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 42(10), 1203-1211.
- Freman, A., Pretzer, J., Fleming, B. ve Simon, K. M. (2003). Clinical applications of cognitive therapy (2. Baskı). New York: Kluwer Academic.
- Gökdağ, C. (2014). Otomatik düşünceler, fonksiyonel olmayan tutumlar ve mizaç ve karakter arasındaki ilişkiler. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Harma, M. (2008). 'The Impact of Parental Control and Marital Conflict on Adolescents Self regulation and adjustment'. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: ODTÜ Social Bilimler Enstitüsü
- Hauser, S. (1991). Families and their adolescents. New York: Free Press.
- Jacobson, K. C. ve Crockett, L. J. (2000). Parental monitoring and adolescent Adjustment: An ecological perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 10 (1), 65-97.
- Karahan, T. F. ve Sardoğan, M. E. (2004). Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- Karakaya, I., Coşkun, A., Ağaoğlu, B., Öç, Ö.Y., Memik, N. Ç., Şişmanlar, Ş.G. ve Arslan, H. (2007). Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Öşçeği Geçerlik- Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 155-162.
- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantuları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü*. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana
- Keller, M. B., Lavoie, P., Wunder, J., Beardslee, W. R., Schwartz, C. E. ve Roth, J. (1992). Chronic course of anxiety disorders in children and adolescents, *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 31(4), 100-110.
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A.(2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23, 95-110.
- Kim-Cohen, J., Caspi, A., Moffitt, T. E., Harrington, H., Milne, B. J. ve Poulton, R. (2003). Prior Juvenile Diagnoses in Adults With Mental Disorder: Developmental Follow-Back of a Prospective-Longitudinal Cohort. *Archives of general psychiatry*, 60(7), 709.
- Kurt, D., Sayıl, M. ve Tepe, Y.K. (2013). Ana babanın psikolojik kontrolü ile gencin yalnızlığı arasındaki ilişkide kişilerarası güven inancı ve bağlanmanın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 28(71), 105-116.
- Lamborn, S. D., ve Felbab, A. J. (2003). Applying ethnic equivalence and cultural values models to African American teens perceptions of parents. *Journal of Adolescence*, 26, 601-618.
- Maccoby, E.E., ve Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent child interaction. E.M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (ss.1-101). New York: Wiley.

- Mantzouranis, G., Zimmermann, G., Mahaim, E.B. ve Favez, N. (2012). A further examination of the distinction between dependency-oriented and achievement-oriented parental psychological control: Psychometric properties of the DAPCS with French-Speaking late adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 726-733.
- Miller, P.H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Montgomery, D. (2001). Increasing Native American Indian involvement in gifted programs in rural schools. *Psychology in the Schools*, 38, 467-475.
- Muller, C. (1993). Parental involvement and academic achievement: An analysis of family resources available to the child. B. Schneider ve J. S. Coleman, (Ed.), *Parents, Their Children, and Schools* içinde (73-113).
- Olsen, S. F., Yang, C., Hart, C., H., Robinson, C., C., Wu, P., Nelson, D., A., Nelson, L., J., Jin, S., & Wo, J. (2002). Maternal psychological control and preschool children's behavioral outcomes in China, Russia, and the United States. In B. K. Barber (Eds.). *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents*. Washington , DC : American Psychological Association Press.
- Öngider, N. (2006). Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir
- Özcan, Ö., Çelik, G. G., (2017), Bilişsel Davranışçı Terapi. Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics 2017;3 (2): 115-20
- Özden, C. Ç. (2013). *Ebeveyn kontrol davranışlarının ergenlerin öz düzenleme becerileri ve duygusal sorunları üzerindeki etkisi*. Adnan Menderes Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın.
- Pekdemir, Ü. (2015). Dokuz ve onuncu sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ile matematik kaygıları, benlik saygıları, akademik öz yeterlik inançları ve otomatik düşünceleri arasındaki ilişkiler. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Trabzon
- Pettit, G.S., Laird, R.D., Dodge, K.A. ve Bates, J.E. ve Criss, M.M. (2001). Antecedents and Behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological control. *Child Development*, 72, 583-598.
- Pomerantz E M, Wang Q. (2009). The role of parental control in children's development in western and east asian countries. *Current Directions in Psychological Science* .18, 285.
- Reinecke, M. A., Dattilio, F. M., ve Freeman, A. (2015). *Çocuklar ve Ergenlerle Bilişsel Terapi: Klinik uygulamalar için vaka kitabı* (çev: Yavuz Selim Altındal). İstanbul. Litera Yayıncılık
- Rutter, M. (1989). Pathways from childhood to adult life. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30, 23-51.

- Saygılı, G. (2014). *Erken döneme ilişkin gelişimsel etmenler ile psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Sayıl, M., Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 62-71
- Schaefer, E. S. (1965a). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Schaefer, E.S. (1965b). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology*, 29, 552-557.
- Schniering, C.A. ve Rapee, R.M.(2002). Development and Validation of a Measure of Children's Automatic Thoughts: The Children's Automatic Thoughts Scale. *Behavior Research and Therapy*, 40, 1091-1109.
- Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived differences in parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Adolescent Research*, 22(2), 156-188.
- Soenens, B. Ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insight on the basis of self determination theory. *Developmental Review*, 30, 74-99.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M. ve Luyten, P. (2006). Toward a domain-specific approach to the study of parental psychological control: Distinguishing between dependency-oriented and achievement-oriented psychological control. *Journal of Personality*, 78, 217-256.
- Spera, C. (2005), A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17 (2), 125-146.
- Stattin, H. Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085.
- Steinberg, L., Darling, N. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*. 113. 487-496.
- Steinberg, L., Elmen, J. D. ve Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Fletcher, A. ve Darling, N. (1994). Parental monitoring and peer influences on adolescent substance use. *Pediatrics*, 93, 1060-1063.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Abdullah, A. S. M. Ve Ma, S. (2000). Gender, parenting and adolescent functioning in Bangladesh. *Merrill Palmer Quarterly*, 46, 540-64.

- Sungur, M.Z. (2007). *Bilişsel davranışçı terapilerin gelişim öyküsü*. Psikoterapiler el kitabı, Ege Psikiyatri süreklî yayımları, s.50-66
- Sümer, N., Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25),
- Tepe, Y. K., Sayıl, M. (2012). Ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki bağlantıda ilişkisel saldırganlığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 27(70) 119-132
- Turk, D. C. ve Speers, M. A. (1983). Cognitive Schemata and Cognitive Processes in Cognitive-Behavioral Intervention. P.C. Kendall (Ed.) *Advances in Cognitive Behavioral Research and Therapy*. New York: Academic Press.
- Türkçapar, H. (2007). *Bilişsel terapi; temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Türkçapar, H. (2015). *Bilişsel terapi; temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Wadsworth, B.J. (1995). *Piaget’s Theory of Cognitive and Affective Development*. Boston: Allyn & Bacon
- Weishaar, M. E. ve Beck, A. T. (1989). *Cognitive Therapy*. A. Freeman (Ed.) *Comprehensive ve Handbook of Cognitive Therapy içinde*. New York: Spinger Science.
- White, M. J. ve Kaufman, G. (1997). Language usage, social capital, and school completion among immigrants and native-born ethnic groups. *Social Science Quarterly*, 78, 385-398.
- Zwemer, W.A. ve Deffenbacher, J.L. (1984). Irrational Beliefs, Anger and Anxiety. *Journal of Counseling Psychology*, 31(3), 391-393.

EKLER

1.10 SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Bu form çocuğunuz ve aile ortamınız ile ilgili bazı genel soruları içermektedir.

1. Aşağıdakilerden hangisi çocuğunuz ile bağınızı daha iyi tanımlamaktadır?

Öz annesiyim Üvey
annesiyim Diğer (Evlat edinme, koruyucu
aile.....

2. **Kaç yaşındasınız?**

3. **Eğitim düzeyinizi işaretleyiniz:**

Okur-yazar İlkokul mezunuyum
 Ortaokul mezunuyum Lise mezunuyum
 Üniversite mezunuyum Yüksek lisans veya üstü

4. **Size en uygun durumu işaretleyiniz**

Çalışmıyorum Çalışıyorum Emekliyim

Varsa mesleğinizi yazınız.....

5. **Aşağıdakilerden hangisi aile yapınızı daha iyi anlatıyor?**

Evli ve anne-baba birlikte yaşıyor. Evli ve anne-baba ayrı yaşıyor.
 Boşanmış ve çocuk anne ile yaşıyor. Boşanmış ve çocuk baba ile
yaşıyor.
 Boşanmış ve çocuk akraba ile yaşıyor. Diğer (Lütfen belirtiniz).....

6. **.Evinize giren aylık gelir
ne kadar**

1000 TL veya altı 1100 TL – 2000 TL arası
 2100 TL – 3000 TL arası 3100 TL – 4000 TL arası
 4000 TL ve üzeri

7. a) **Kaç çocuğunuz var?**

b) **Bugün yanınızda olan kaçınıcı çocuğunuz?**.....

8. a) **Bugün yanınızda olan çocuğunuzun yaşını belirtiniz.** b)

Bugün yanınızda olan çocuğunuzun cinsiyetini belirtiniz.

9. a) **Bugün yanınızda olan çocuğunuzun, herhangi bir psikolojik /
psikiyatrik rahatsızlık tanısı var mı?**

Evet (Lütfen ne olduğunu belirtiniz).....

Hayır

b) Çocuğunuz şu anda psikiyatrik/psikolojik bir ilaç kullanıyor mu?

Evet (Lütfen ne olduğunu belirtiniz).....

Hayır

10. .a)Bugün yanınızda olan çocuğunuzun tekrarlayıcı ve en az 3 ay süren(kronik) bir hastalık tanısı var mı?

Evet(Lütfen ne olduğunu belirtiniz).....

Hayır

b) Çocuğunuz bu rahatsızlıkla ilgili bir ilaç kullanıyor mu?

Evet (Lütfen ne olduğunu belirtiniz).....

Hayır

11. Sizin tanı konmuş, hali hazırda tedavisini gördüğünüz psikiyatrik hastalığınız var mı?

1.11 PSİKOLOJİK KONTROL ÖLÇEĞİ

Aşağıda annenle ilgili bazı cümleler bulunmaktadır. Her cümle için bir tane kutucuğu işaretlemen bekleniyor. (Eğer hem annen hem de üvey annen varsa, birlikte yaşadığın hangisi ise ona göre yanıt vermelisin.

Eğer annen hayatta değilse onun yerine koyduğun kişi kimse ona göre yanıt verebilirsin.)

	Hayır	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
1. Annem, ben bir şey söylerken konuyu değiştirir.				
2. Annem, ben konuşurken sözümü keser.				
3. Annem, ben konuşurken bitirmemi beklemeden cümlemi tamamlar.				

4.	Annem, bazı konulardaki hislerimi ve düşüncelerimi değiştirmeye çalışır.				
5.	Annem, ne hissettiğimi ya da düşündüğümü biliyormuş gibi davranır.				
6.	Annem, çoğu konuda ne düşüneceğimi, nasıl hissetmem gerektiğini söylemekten hoşlanır.				
7.	Annem, beni eleştirirken geçmişte yaptığım hataları hatırlatıp durur.				
8.	Annem, yaptığım bazı davranışların “aptalca”, “ahmakça” olduğunu söyler				
9.	Annem, ailedeki diğer kişilerin sorunları için beni suçlar.				
10.	Annem, bana karşı sabırsız davranır.				
11.	Ben etraftayken, annem birden parlar, duygusal davranışlar gösterir.				
12.	Annem, bana karşı bazen sıcak davranırken bazen de şikayet edip durur.				
13.	Annem, sorular sorup, onu rahatsız etmemden hoşlanmaz.				
14.	Annem, benimle birlikteyken huysuzlaşır, ruh hali değişir.				
15.	Annem, benimle kolaylıkla sabrı taşar.				
16.	Annemi hayal kırıklığına uğrattığımda, beni görmezden gelmeye çalışır.				
17.	Annemin dikkatini çekmeye çalışırken beni görmezden gelir.				
18.	Annemi üzdüğümde onu memnun edene kadar benimle konuşmaz.				
19.	Annem, aynı fikirde olmadığımda bana karşı soğuk ve daha az samimi davranır.				

20. Annemin ben konuşurken bana pek dikkatini vermediğini düşünürüm.				
21. Annemi hayal kırıklığına uğrattığımda bunu bana hissettirir.				
22. Annem benim onun çocukluğunda olduğu kadar iyi olmadığını söyleyip durur.				
23. Annem, bana kızdığı zaman bunu bana hissettirir.				
24. Annem, benim için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler durur.				
25. Annem “Benim ne hissettiğime önem verseydin beni üzecek bu şeyleri yapmazdın.” vb. der.				
26. Annem, yaptığı her şeyi benim için yaptığını hatırlatıp durur.				
27. Annem ben yanlış davrandığımda hayal kırıklığını gösterir.				
28. Annem, kötü davranışlarımdan, yaramazlıklarımdan utanmam gerektiğini söyler durur.				
29. Beklentilerini yerine getiremediğimde annem kendisini utandırdığını söyler.				
30. Annem yanlış davrandığım her zaman cezalandırılacağımı söyler.				
31. Ben yanlış davrandığım zaman annem hayal kırıklığına uğradığını söyler.				
32. Annem diğer çocuklar kadar iyi olmadığını söyler durur.				

1.12 ÇOCUKLARIN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ ÖLÇEĞİ

Çocukların ve ergenlerin aklına gelen bazı düşünceler aşağıda listelenmiştir. Lütfen her bir düşünceyi dikkatlice oku ve **son bir hafta** içerisinde hangisinin ne kadar sıklıkla aklına geldiğine karar ver.

Cevabını (0)'dan (4)'e kadar olan derecelendirmeye göre işaretle:

0 = hiçbir zaman, 1= bazen, 2=sık sayılır 3= sık sık 4= her zaman

Son bir hafta içerisinde ne kadar sıklıkla düşündün	za r m bi hi an	ba ze n	r k sa	k k	he r za m an
1) Çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek.	0	1	2	3	4
2) Eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır.	0	1	2	3	4
3) Hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam.	0	1	2	3	4
4) Bir kaza geçireceğim.	0	1	2	3	4
5) Diğer çocuklar aptal.	0	1	2	3	4
6) Bana sataşacaklar diye endişeleniyorum.	0	1	2	3	4
7) Çıldıracağım.	0	1	2	3	4
8) Çocuklar bana gülecek.	0	1	2	3	4
9) Öleceğim.	0	1	2	3	4
10) Çoğu insan bana karşı.	0	1	2	3	4
11) Değersizim.	0	1	2	3	4
12) Annem veya babam zarar görecektir.	0	1	2	3	4
13) Artık hiçbir şeyin bana yararı olmaz.	0	1	2	3	4
14) Salak gibi görüneceğim.	0	1	2	3	4
15) Bana takanların yaptıkları yanlarına kar kalmayacak.	0	1	2	3	4
16) Kontrolümü kaybetmekten korkuyorum.	0	1	2	3	4
17) İşlerin ters gitmesi benim hatam.	0	1	2	3	4
18) İnsanlar benim hakkımda kötü şeyler düşünüyor.	0	1	2	3	4
19) Eğer biri bana zarar verirse benim de O kişiye zarar verme hakkım vardır.	0	1	2	3	4

20) Zarar göreceğim.	0	1	2	3	4
21) Diğer çocukların hakkımda ne düşüneceği beni korkutuyor.	0	1	2	3	4
22) Bazı insanlar başına gelen şeyleri hak eder.	0	1	2	3	4
23) Hayatımı karmakarışık bir hale getirdim.	0	1	2	3	4
24) Çok kötü bir şey olacak.	0	1	2	3	4
25) Aptal biri gibi görünüyorum.	0	1	2	3	4
26) Hiçbir zaman diğer insanlar kadar iyi olamayacağım.	0	1	2	3	4
27) Benim hatam olmayan şeylerden dolayı her zaman suçlanırım.	0	1	2	3	4
28) Başarısız biriyim.	0	1	2	3	4
29) Diğer çocuklar benimle dalga geçiyor.	0	1	2	3	4
30) Hayat yaşamaya değmez.	0	1	2	3	4
31) Herkes bana bakıyor.	0	1	2	3	4
32) Kendimi salak durumuna düşüreceğim diye korkuyorum.	0	1	2	3	4
33) Biri ölebilir diye korkuyorum.	0	1	2	3	4
34) Hiçbir zaman problemlerimin üstesinden gelemeyeceğim.	0	1	2	3	4
35) İnsanlar her zaman beni bir belaya bulaştırmaya çalışıyor.	0	1	2	3	4
36) Bende bir terslik var.	0	1	2	3	4
37) Bazı insanlar kötüdür.	0	1	2	3	4
38) Kendimden nefret ediyorum.	0	1	2	3	4
39) Değer verdiğim birinin başına bir şey gelecek.	0	1	2	3	4
40) Kötü insanlar cezalandırılmayı hak eder.	0	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Emel GÜLER

Doğum Tarihi: 19.05.1973

Medeni Hali: Evli

Adres: Dilek Sabancı Cd. Hanımeli Sk. Inlife Sitesi A1 Blok D:12

Küçükbakkalköy /Ataşehir - İstanbul

E-posta: emel73@gmail.com

Telefon: 0 532 357 60 59

Eğitim

Üsküdar Üniversitesi - Klinik Psikoloji Yüksek Lisans - Tezli (2017)

Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü (2015)

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Kurumları Yöneticiliği -
Yüksek Lisans (2006)

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümü (1999) Özel
Amiral Bristol Hemşirelik Lisesi (Burslu)

Sağlık Kurumları Yöneticiliği Yüksek Lisans Tezi

Sağlık Sektöründeki Mal ve Hizmetler İçin Yapılan Reklamların Hukuksal Boyutunun
Türkiye'deki Durumu

Araştırma Projesi

Doğum Sonrası Depresyonu Normal Doğum tercih Eden Kadınlarla Sezaryen Doğum
Tercih Eden Kadınlar Arasında Farklılık Gösterir mi?

Sertifika, Test ve Eğitim Programları

Çocuk ve Ergen Kognitif Davranış Terapisi Eğitimi - Kognitif ve Davranış Terapileri Derneği, Psikolog Dr. Maria Ceu Salvador (200 saat teorik, 100 saat uygulamalı eğitim, süpervizyon aşamasında)

Rorschach ve CAT Testleri ile Çocuğun Ruhsal İşleyişinin Değerlendirilmesi Eğitimi Rorschach ve Projektif Testler Derneği Yrd. Doç. Dr. Neslihan Zabcı (2014-2016)

Oyun Terapisi Eğitimi – Çocuk Merkezli Oyun Terapisi kuramcısı Gary Landreth’in Uluslararası Oyun Terapisi Derneği (APT) kayıtlı oyun terapisti Reyhana Seedat’dan;

Çocuk Merkezli Oyun Terapisi

Filial Terapi- Reyhana Seedat

Gelişimsel Temas Terapisi –Reyhana Seedat

Kum Terapi – Reyhana Seedat

Expressive Play Therapy – Reyhana Seedat

Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi Yrd. Doç. Dr. Nevin Dölek

Çocuklarda Bilişsel Davranışçı Danışmanlık Yaklaşımı Eğitimi -Yrd. Doç. Dr. Nevin Dölek

WÇZÖ IV Çocuklar İçin Zeka Ölçeği- Türk Psikologlar Derneği

DENVER II Gelişimsel Tarama Testi - Prof. Dr. Kalbiye Yalaz

Çocuk Gelişim Testleri;

Frostig, Metropolitan, Good Enough, Gessel, AGTE, Cattell 2A, Cattell 3A, Benton, Peabody, Bender Gestalt, -Porteus Labirentleri

Rorschach ve Projektif Testler Derneği “Üstün Zekalı Çocuk ve Projektif Testlerin Katkısı” (2013)

‘Ekran Yüzler’ İstanbul Psikanaliz Derneği (2012)

Üyelikler

Türk Psikologlar Derneği

Kognitif ve Davranışçı Terapiler Derneği

İş Denevimi

Maltepe Üniversitesi Hastanesi - Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Kliniği (Stajyer psikolog)
NP, İstanbul Beyin Hastanesi, İstanbul (Stajyer psikolog)
Okan Üniversitesi Hastanesi (Eylül 2016 tarihinden itibaren- halen)

